

Apstiprināti
LLU Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes
Domes sēdē
2019. gada 16. oktobrī protokols Nr. 2.1.-2-36/12

Latvijas Lauksaimniecības universitāte
Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultāte

**METODISKIE NORĀDĪJUMI
BAKALaura DARBU IZSTRĀDĀŠANAI
UN AIZSTĀVĒŠANAI**

Mācību palīg līdzeklis LLU Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes
profesionālās izglītības bakalaura studiju programmas **Iestāžu un uzņēmumu
ārējie sakari** studentiem

*Izstrādāja Sociālo un humanitāro zinātņu institūta
docente. Dace Kaufmane*

Jelgava 2019

SATURS

1.	VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI.....	3
2.	BAKALAURA DARBA IZSTRĀDES POSMI.....	4
2.1.	Temata izvēle un apstiprināšana	4
2.2.	Studējošā un zinātniskā vadītāja sadarbība darba	4
	izstrādes procesā	4
2.3.	Priekšizstāvēšanas kārtība	5
2.4.	Bakalaura darba iesniegšanas kārtība.....	6
2.5.	Darbu recenzēšana.....	6
2.6.	Bakalaura darbu aizstāvēšana un vērtēšana	7
3.	BAKALAURA DARBA APJOMS UN STRUKTŪRA	8
3.1.	Bakalaura darba apjoms un struktūra	8
3.1.1.	Titullapa	8
3.1.2.	Anotācija	9
3.1.3.	Satura rādītājs.....	9
3.1.4.	Saīsinājumu un nosacīto apzīmējumu saraksts	10
3.1.5.	Darbā izmantoto jēdzienu skaidrojums.....	10
3.1.6.	Ievads	10
3.1.7.	Darba pamatdaļa	12
3.1.8.	Secinājumi un priekšlikumi	14
3.1.9.	Avotu un izmantotās literatūras saraksts.....	15
3.1.10.	Pielikumi	15
4.	BAKALURA DARBA NOFORMĒŠANAS NOSACĪJUMI	16
4.1.	Bakalaura darba valoda	16
4.2.	Teksta noformēšana.....	16
4.3.	Tabulu noformēšana	17
4.4.	Attēlu noformēšana	20
4.5.	Formulu noformēšana	24
4.6.	Atsauču noformēšana	24
4.7.	Literatūras un informācijas avotu saraksta noformēšana	27
	PIELIKUMI	31

1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

Metodisko norādījumu mērķis ir iepazīstināt LLU ESAF profesionālās augstākās izglītības studiju programmas “Iestāžu un uzņēmumu ārējie sakari” studentus ar izvirzītajām prasībām bakalaura darbiem, to izstrādāšanas, noformēšanas, priekšizstāvēšanas un aizstāvēšanas kārtību.

Bakalaura darbs ir bakalaura studiju noslēguma darbs - studējošā veikts patstāvīgs analītisks pētījums ar zinātniskā darba elementiem pētījums, kas apliecina teorētisko, praktisko zināšanu un metodisko iemaņu apguvi nozarē vai profesionālās darbības jomā studiju programmas noteiktā apjomā.

Bakalaura darbs ir pētniecisks darbs, kurš ļauj novērtēt studenta zināšanu dziļumu un plašumu, prasmi atrast un izmantot izziņas avotus un informāciju. Tā pamatmērķis ir parādīt studenta prasmes lietot zinātnes metodoloģiju, risinot konkrētus uzdevumus, izvērtējot iestādēs un organizācijās esošās situācijas un izstrādājot reālus un konstruktīvus priekšlikumus.

Bakalaura darbam ir jāparāda studējošā:

1. prasmi apkopot, analizēt un interpretēt iegūto informāciju,
2. zināšanas un pētnieciskās prasmes sociālajās zinātnēs, ārējo sakaru vai ar tiem saistītās jomās,
3. spēja un prasme orientēties sava darba tēmas teorētiskajos, pielietojuma un izpētes aspektos,
4. prasme koncentrētā veidā izklāstīt sava darba saturu un aizstāvēt tā izstrādē iegūtos pētījuma rezultātus, formulējot pamatotus, loģiskus secinājumus un priekšlikumus.

Bakalaura darbu studenti izstrādā pakāpeniski, atbilstoši studiju plānam un studiju kursa programmai, ievērojot tā izstrādes posmu noteiktos termiņus, kuri katru gadu tiek noteikti ar fakultātes dekāna rīkojumu.

Studējošo pienākums ir ievērot studiju darbu izstrādes termiņus, to neievērošana tiek uzskatīta par LLU Ētikas kodeksā ietverto Studentu ētikas pamatprincipu pārkāpumu.

Studiju darbu pēctecība: Studiju darbu izstrādē katrs nākamais darbs var turpināt aizsākto tematiku, taču tas nedrīkst dublēt iepriekšējo darbu, tajā jāparādās *jaunai vai padziļinātai* koncepcijai, pieejai.

Plaģiātisma gadījumā darba autors pilnībā atbild LLU Studiju nolikuma un Autortiesību likuma noteiktajā kārtībā!

Bakalaura darba oriģinalitāti apliecina autora **Galvojums (paraugs 4. pielikumā)**.

Labākos bakalaura darbus var izvirzīt atbilstošiem pētniecisko darbu konkursiem vai ieteikt publicēšanai.

Bakalaura darba eksemplārs (drukātā un elektroniskā formā) pēc aizstāvēšanas kopā ar recenziju glabājas LLU ESAF Ekonomiskās informācijas kabinetā. Darba obligātais glabāšanas laiks ir 10 gadi. Apelācijas kārtību regulē LLU Studiju nolikums.

2. BAKALAURA DARBA IZSTRĀDES POSMI

Valsts pārbaudījums sastāv no **bakalaura darba** izstrādes un tā publiskas aizstāvēšanas. **Bakalaura darbs** ir bakalaura studiju programmas **obligāts gala pārbaudījums**. Tas ir studējošā patstāvīgi un individuāli veikts oriģināls pētījums ar praktisku ievirzi, kas apliecina studējošā spējas pielietot studiju laikā iegūtās teorētiskās zināšanas un praktiskās iemaņas aktuālu nozares problēmu izpētē un analizē.

Bakalaura darba izstrāde sākas ar temata izvēli un apstiprināšanu, kam seko darba izstrādes process, bakalaura darba priekšizstāvēšana, recenzēšana, aizstāvēšana un vērtēšana.

2.1. Temata izvēle un apstiprināšana

Bakalaura darba temati studējošajiem **jāsaista** ar aktuāliem jautājumiem ārējo sakaru jomā un problēmām iestādes, organizācijas, uzņēmuma vai pašvaldības līmenī. **Studējošais tematu izvēli var saistīt** ar savām zinātniskajām un profesionālajām interesēm, darbam nepieciešamās informācijas pieejamību, to saskaņojot ar zinātnisko vadītāju.

Bakalaura darbā var turpināt iepriekšējos patstāvīgajos pētnieciskajos studiju darbos aizsāktu tematu, taču tas nedrīkst dublēt iepriekšējo darbu, tajā jāparādās *jaunai vai padziļinātai* koncepcijai, pieejai.

Bakalaura darba uzdevums tiek noformēts **četros eksemplāros datorsalikumā uz izstrādātās sagataves**, kas atrodama LLU ESAF mājas lapā (sadaļa „Studiju dokumenti un veidlapas”) un iesniegts apstiprināšanai profilējošā institūtā.

Bakalaura darba uzdevumu **pilna laika** studentiem apstiprina 7. studiju semestrī.

Pēc apstiprināšanas divus bakalaura darba uzdevuma eksemplārus students nodod profilējošā institūtā (vienu bakalaura darba uzdevuma eksemplāru institūta lietvedis nodot ESAF dekanātā, otru eksemplāru iešuj atbilstošā lietā institūtā), trešo – bakalaura darba vadītājam, bet ceturto – patur pats sev.

Bakalaura darba vadītāju un tematu ESAF dekanāta noteiktajos termiņos apstiprina ar LLU ESAF dekānes rīkojumu. **Tematu maiņa vai precizēšana**, to saskaņojot ar darba vadītāju, atļauta tikai līdz bakalaura darba priekšizstāvēšanai.

2.2. Studējošā un zinātniskā vadītāja sadarbība darba izstrādes procesā

Bakalaura darbu drīkst vadīt mācībspēks ar (vismaz) maģistra grādu attiecīgajā zinātņu nozarē.

Darba vadītāja pienākumos ietilpst studentu konsultēšana ar pētījuma veikšanu saistītos jautājumos:

- darba plāna sastādīšanā un pētījuma struktūras veidošanā,
- literatūras un citu informācijas avotu izvēlē,
- pētniecības metožu izvēlē.

Darba vadītāja pienākums ir izskatīt atsevišķas darba daļas un visu darbu kopumā un norādīt uz nepieciešamajām izmaiņām un papildinājumiem, tomēr vadītājs nedrīkst tieši ietekmēt 5 pētījuma saturu, formu un aizstāvēšanu tādā mērā, kas traucē objektīvi izvērtēt paša studenta zināšanas, prasmes un ieguldījumu pētījumā.

Darba vadītājs nedrīkst pieļaut priekšizstāvēšanai darbu, kurā dominē citu autoru darbu kompilācija, automātiska pārrakstīšana no iepriekš publicētiem darbiem (kaut arī tiek lietotas atsaucis uz tiem) vai kuros ir manāmas plaģiātisma iezīmes.

Ja darba vadītājs uzskata, ka studenta veiktais pētījums pēc satura un formas atbilst fakultātes izvirzītajām metodiskajām prasībām, tad viņš paraksta darbu un tas var tikt iesniegts Sociālo un humanitāro zinātņu institūtā un pieļauts aizstāvēšanai.

Studenta pienākumi ir :

- stingri ievērot bakalaura darba izstrādāšanas darba plānu un iesniegšanas termiņus;
- bakalaura darba zinātniskā vadītāja noteiktajos termiņos ierasties uz konsultācijām;
- uzklaut vadītāja norādījumus un ievērot tos;
- ziņot par paveikto un uzrādīt vadītājam izpildīto bakalaura darba datorizdrakas veidā;
- bakalaura darba izstrādāšanā vadīties un ievērot šo Metodisko norādījumu prasības;
- pilnībā nokomplektētu, bet neiesietu darbu students iesniedz novērtēšanai darba vadītājam norādītajā tīrraksta iesniegšanas termiņā
- nodrošināt savlaicīgu pilnībā sagatavota bakalaura darba iesniegšanu un darba elektroniskās kopijas nosūtīšanu.

Ja studējošais kopā ar zinātnisko vadītāju uzskata, ka bakalaura darba izstrādē nepieciešams piesaistīt **konsultantu**, to **var pieaicināt**. Konsultants parakstās uz bakalaura darba titullapas.

Bakalaura darba zinātniskais vadītājs konsultē studējošo bakalaura darba aizstāvēšanas prezentācijas izstrādes gaitā.

2.3. Priekšizstāvēšanas kārtība

Priekšizstāvēšanas uzdevums ir izvērtēt bakalaura darba vispārējo atbilstību metodiskajiem noteikumiem un atbilstību studiju programmas specifikai, kā arī novērtēt tā kvalitāti un gatavību virzīšanai uz aizstāvēšanu.

Bakalaura darba priekšizstāvēšana notiek Sociālo un humanitāro zinātņu institūta (SOHU) sēdē **ne vēlāk kā trīs nedēļas pirms** bakalaura darba aizstāvēšanas Valsts pārbaudījumu komisijas (VPK) sēdē.

Ar SOHU direktora rīkojumu tiek apstiprinātas komisijas bakalaura darba priekšizstāvēšanai. Komisijas sastāvā ir vismaz trīs docētāji, no kuriem viens ir bakalaura darba vadītājs.

Izdrakāts bakalaura darbs vadītājam iesniedzams pēc SOHU noteiktā grafika, **ne vēlāk kā vienu nedēļu pirms** noteiktās priekšizstāvēšanas komisijas sēdes datuma. Studējošais pirms darba iesniegšanas vadītājam to **augšupielādē LLU e-studiju sistēmā** kursā **“Bakalaura darbs”**.

!!! Līdz priekšizstāvēšanai jābūt nokārtotiem visiem akadēmiskajiem parādiem un finansiālajām saistībām.

!!! Uz priekšizstāvēšanu jābūt izstrādātam un izdrakātam pilnam bakalaura darba pamatdaļas apjomam.

Pēc sekmīgas priekšizstāvēšanas, ievērojot sēdē izteiktos ierosinājumus un aizrādījumus, students pilnveido bakalaura darbu un fakultātes noteiktajā termiņā iesniedz to Uzņēmējdarbības un vadībzinātnes institūtā. Nesekmīga vērtējuma gadījumā komisija lemj par bakalaura darba pilnveidošanu un atkārtotu priekšizstāvēšanu pēc institūta direktora noteikta grafika. Ja

atkārtotajā priekšizstāvēšanā vērtējums atkal ir negatīvs, bakalaura darbu **nedrīkst** virzīt aizstāvēšanai VPK.

2.4. Bakalaura darba iesniegšanas kārtība

Bakalaura darbu iesien noteikta parauga **cietos vākos**.

!!! Iesietam darbam priekšējā vāka iekšpusē autors **pielīmē aploksni**, kura paredzēta bakalaura darba recenzijai.

Pastāv šāda **bakalaura darba iesniegšanas kārtība**:

- sekmīgi priekšizstāvēts un pilnīgi noformēts, ar darba vadītāja parakstu apstiprināts darbs iesniedzams SOHU institūtā **vismaz 10 darba dienas** pirms VEK sēdes;
- institūta direktors akceptē darba iekļaušanu turpmākā aizstāvēšanas procedūrā, apstiprinot to ar savu parakstu titullapā.

!!! Studējošais pirms iesniegšanas institūtā bakalaura darbu **augšupielādē LLU IS**, izmantojot savu lietotājkontu un paroli un ievērojot šādas prasības:

- *Visām studiju noslēguma darba (SND) daļām jābūt ietvertām vienā datnē.*
- *Datnes formāts - **PDF**, apjoms līdz 50 Mb.*
- *Uz PDF konvertētajās datnēs nedrīkst parādīties konvertācijas programmu ūdenszīmes un reklāmas teksti.*
- *Datne nedrīkst būt skenēts teksta attēls.*
- *Datne nedrīkst būt aizsargāta (slēgta) ar paroli.*
- *Papildus LLU IS paredzētajos ievades laukos, iekopējiet vai ierakstiet SND **saīsinātu** anotāciju latviešu un angļu valodā (**pieļaujamais apjoms 850 rakstu zīmes**). Anotācijā norāda: darba autoru un darba nosaukumu; darba mērķi; būtiskākos pētījuma rezultātus un slēdzienus.*
- *Datnes nosaukumā jāizmanto latīņu alfabēta burti bez mīkstinājuma zīmēm un garumzīmēm.*
- *Datne jā saglabā ar nosaukumu, kuru veido studenta uzvārds, vārds un matrikulas numurs, piemēram: **Liepina_Dace_EF12345.pdf**.*

Darbu nevar virzīt aizstāvēšanai valsts eksāmenu komisijā, ja tam:

- ir neatbilstošs darba apjoms;
- ir kļūdaina pielietotās metodikas izvēle;
- darbs nav noformēts atbilstoši ESAF metodiskajām prasībām;
- nav darba vadītāja un/vai institūta direktora paraksts.

2.5. Darbu recenzēšana

Recenzents ir oficiāla lietpratēja persona, kura piedalās kāda konkrēta darba ekspertīzē un novērtēšanā. Bakalaura darbu recenzentus nozīmē profilējošais institūts un apstiprina ar dekāna rīkojumu. Bakalaura darbu vērtē viens recenzents.

Recenzijas veidlapa pieejama ESAF mājaslapā (sadaļa „Studiju dokumenti un veidlapas”).

Recenzenta pienākums ir iedziļināties darba saturā un objektīvi novērtēt:

- tā atbilstību ESAF metodiskajiem norādījumiem darbu izstrādāšanā un noformēšanā;
- pretendenta spēju analizēt, un izmantot citu autoru publicētos darbus (t.sk. svešvalodā);
- pretendenta spēju formulēt kritiski izvērtēt secinājumus un priekšlikumus atbilstoši veiktajiem pētījumiem un aprēķiniem;
- pretendenta praktisko ieteikumu (priekšlikumu) loģiskumu un realitāti;
- darba galvenās vērtības un būtiskākos trūkumus.

Recenzents iesniedz profilējošā institūtā rakstisku recenziju (vēlams datorsalikumā) ar slēdzienu

- 1) par **darba atbilstību piešķiramajam grādam**, kā arī savas piebildes un jautājumus (6. pielikums). Recenzija pieejama studentam un VEK;
- 2) dod kopējo novērtējumu **ar atzīmi** (7.pielikums) Vērtējums pieejams VEK.

Darba autoram ir tiesības **ne vēlāk kā trīs darba dienas pirms** darba aizstāvēšanas iepazīties ar recenziju par savu darbu.

Ja darba aizstāvēšanas gaitā noskaidrojas recenzenta virspusēja vai pavirša attieksme, tad ar attiecīgu VPK lēmumu viņu izslēdz no recenzentu saraksta, veicot atbilstošu ierakstu VPK protokolā.

Ja bakalaura darba recenzija ir negatīva, galējo lēmumu pieņem VPK pēc darba aizstāvēšanas un pretendenta sniegto atbildi uz izvirzītajiem jautājumiem noklausīšanās.

2.6. Bakalaura darbu aizstāvēšana un vērtēšana

Pirms bakalaura darba aizstāvēšanas Valsts eksāmenu komisijas sēdē studentam jāreģistrējas LLU ESAF dekanāta.

Bakalaura darbu aizstāv VEK atklātā sēdē, kurā var piedalīties darba vadītāji, recenzenti un studenti.

Darba aizstāvēšana sākas ar autora ziņojumu (bakalaura darbam tas ir līdz 10 minūtēm), kurā viņš pamato darba temata aktualitāti un esošās problēmas, formulē darba mērķi, raksturo pētījuma objektu un priekšmetu, pamato darba uzbūvi un īsi raksturo to, galvenokārt atspoguļojot sava ieguldījuma rezultātus. Ziņojuma lielākā daļa ir veltīta svarīgāko autora pētījumu rezultātu un priekšlikumu izklāstam, īpaši uzsverot autora izvirzītos priekšlikumus.

Uzstāšanos veiksmīgi papildina un sekmē iepriekš sagatavota prezentācija ar autora ziņojumā ietvertā materiāla vizuālu izklāstu (arī attēliem, tabulām).

Pēc studenta ziņojuma seko komisijas locekļu jautājumi. Ar recenzenta rakstisku atsauksmi sēdes dalībniekus iepazīstina kāds no VEK locekļiem. Uz katru jautājumu autors sniedz īsas, precīzas un izsmeltošas atbildes.

Aizstāvēšanas gaitā izpaužas studenta iegūto zināšanu un prasmju līmenis studiju procesā, kā arī darba izstrādes patstāvība. Laba uzstāšanās, materiāla brīva parzināšana, pārliecinošas atbildes uz komisijas locekļu jautājumiem un vizuālo līdzekļu demonstrēšana ir apliecinājums tam, ka students darbu ir izpildījis patstāvīgi.

Darbu novērtē attiecīgā komisija slēgtā sēdes daļā (10 ballu sistēmā). Bakalaura darba vērtējums tiek fiksēts attiecīgi SND aizstāvēšanas protokolā un kontrollapā.

Students nav sekmīgi aizstāvējis darbu, ja tā vērtējums bakalaura darbam ir zemāks par 4 ballēm (gandrīz viduvēji). Ja bakalaura darba aizstāvēšanas vērtējums ir negatīvs, komisija lemj, vai studentam ir tiesības atkārtoti aizstāvēt pārstrādātu to pašu bakalaura darbu vai arī ir jāizvēlas cits temats un darbs jāizstrādā no jauna. Bakalaura darba atkārtota aizstāvēšana iespējama **ne ātrāk kā pēc gada**. Kārtošanas tiesības saglabājas trīs gadus.

3. BAKALAURA DARBA APJOMS UN STRUKTŪRA

Bakalaura darbu **raksta latviešu valodā** un datorrakstā. Darba gaitā iegūtais materiāls ir jāsakārto labi pārskatāmā un loģiskā secībā, ievērojot tradicionālos un vispārpieņemtos principus. Pēc struktūras, izkārtojuma un noformējuma pamatprasībām bakalaura darbs ir pielīdzināts jebkurai zinātnisko pētījumu atskaitei vai projektam par noteiktu tēmu.

3.1. Bakalaura darba apjoms un struktūra

Bakalaura darbam ir šāda **struktūra**:

- titullapa;
- anotācija latviešu valodā;
- anotācija angļu valodā (Abstract);
- saturs;
- tabulu saraksts ar numerāciju, nosaukumiem un lappušu norādēm (paraugs 7.pielikumā);
- attēlu (grafisko attēlu, shēmu, zīmējumu, foto attēlu) saraksts ar numerāciju, nosaukumiem un lappušu norādēm (paraugs 8.pielikumā);
- darbā lietoto saīsinājumu un simbolu skaidrojumi – alfabēta secībā;
- ievads;
- darba pamatdaļa, iedalīta nodaļās un apakšnodaļās;
- secinājumi;
- priekšlikumi;
- izmantotās literatūras saraksts – alfabēta secībā;
- darba autora galvojums (paraugs 4. pielikumā);
- pielikumi, ja tādi ir;
- VEK lēmuma veidlapa (paraugs 5. pielikumā).

Bakalaura darba **apjoms** datorsalikumā (**bez** pielikumiem) – **50 - 55 lpp.**

Bakalaura darba **struktūra** ir šāda (procentos no kopējā darba apjoma):

- ievads 3-5%,
- darba pamatdaļa 90-94%,
- secinājumi un priekšlikumi 3-5%.

3.1.1. Titullapa

Titullapa ir darba pirmā lappuse. Tā atspoguļo studiju iestādes nosaukumu, autora vārdu un uzvārdu, darba tematu, zinātniskā darba vadītāja un profilējošās katedras vadītāja vārdu un uzvārdu, zinātnisko vai akadēmisko grādu un akadēmisko amatu, darba izpildes vietu un laiku. Titullapu izpilda pēc vienota parauga (sk. **1. pielikumu**).

Latvijā tiek lietoti zinātnisko grādu nosaukumu saīsinājumi latīņu valodā, izmantojot doktora apzīmēšanai *Dr.* un papildinot to ar saīsinātu zinātnes nozares apzīmējumu. Tāpat tiek veidoti arī akadēmisko (bakalaura un maģistra) grādu saīsinājumi, izmantojot maģistra apzīmēšanai *Mg.* un bakalaura apzīmēšanai *Bc.* (piemēram, *Dr.oec.*, *Dr.habil.oec.*, *Dr.paed.*, *Dr.agr.*, *Dr.sc.ing.*, *Mg.oec.*, *Mg.paed.*, *Bc.oec.*). Apzīmējumi ir jālieto kursīvā (*Italic*).

Darba vadītāja akadēmisko amatu saīsina:

- profesors (-e) - prof.;
- asociētais profesors (-e) - asoc. prof.;

- docents (-e) - doc.;
- lektors (-e)- lekt.
-

3.1.2. Anotācija

Anotācija ir darba īss kopsavilkums, kas pārskata veidā atspoguļo darba mērķi un uzdevumus, pētījuma metodes, koncentrēti raksturo galvenos bakalaura darba autora atklājumus, iekļauj galvenos pētījuma rezultātus un slēdzienus. **Katras anotācijas garums ir viena lappuse.**

Anotācijā jānorāda:

- darba autoru un darba nosaukumu;
- darba mērķi un darba uzdevumus;
- pētījumā pielietotās metodes;
- **autora devums** pētāmās problēmas izvērtējumā un risināšanā;
- būtiskākos pētījuma rezultātus un slēdzienus;
- pētījuma rezultātu prezentēšana zinātniskajās un / vai praktiskajās konferencēs;
- darba kopējais lappušu, tabulu, attēlu, izmantoto literatūras avotu, tai skaitā svešvalodā, un pielikumu skaits.

Anotācijai ir jābūt uzrakstītai tā, lai to varētu izmantot atsevišķi no pārējā darba. Anotācijas izklāstā teikumus pieņemts sākt ar vārdiem: darbā izstrādāts, izpētīts, aprēķināts, secināts utt.

Bakalaura darbam **nepieciešamas divas anotācijas**: viena latviešu un viena angļu valodā. Anotācijas atbilstību saturam un nosaukumam *jāvērtē darba vadītājam un recenzentam kā svarīgu elementu kopējā vērtējumā.*

Anotāciju lapaspuses **nenumurē, bet ieskaita darba kopējā lapaspušu skaitā.**

3.1.3. Satura rādītājs

Satura rādītājā uzrāda visus darba sastāvdaļu precīzus nosaukumus, numerāciju un lappuses, kurās tie atrodami. Satura rādītāja norādītiem nodaļu, apakšnodaļu un citu sadaļu nosaukumiem un numerācijai jābūt identiskiem ar to nosaukumiem un numerāciju darbā un jābūt tajās lappusēs, kādas ir norādītas satura rādītājā. Orientējošs satura rādītāja noformēšanas paraugs dots **2. pielikumā**.

Saturā norāda visas darba sastāvdaļas līdz pielikumiem (skat. 2. pielikumu). Saturā un tekstā nodaļu un apakšnodaļu virsrakstu formulējumiem jābūt vienādiem.

Titullapas un Satura lappuses **nenumurē, bet ietver** darba kopējo lappušu skaitā. Lappušu numerāciju uzsāk ar nākamo lappusi aiz Satura. Lai to varētu izdarīt, ir jāizmanto Sekciju laušanas komanda (*Section break*).

Ieteicams satura rādītāju veidot, izmantojot automātiskās satura veidošanas komandas.

Automātiskā satura rādītāja veidošana

- 1. solis.** Atbilstoši metodiskajiem norādījumiem vai nepieciešamajiem standartiem (piem., fonts, burtu lielums) nedefinējiet virsraksta (*Heading 1*) stilu jeb noformējumu. *Home > Styles [labā peles poga uz virsraksta] > Modify*
- 2. solis.** Tāpat jārikojas ar apakšvirsrakstu noformējumiem (*Heading 2, Heading 3* utt.). Ja tiem nav jāparādās satura rādītājā, šo soli var izlaist.
- 3. solis.** Jaunā dokumentā, sākot katru nākamo nodaļu, virsrakstu nedefinējiet attiecīgi tā līmenim – *Heading 1* vai kā nākamo apakšvirsrakstu. To paveic ievietojot kursoru virsrakstā vai labāk iezīmējot tā tekstu un noklikšķinot uz *Home > Styles > [Heading 1 vai Heading 2 utt.]*

Esošā dokumentā jārīkojas līdzīgi, pārskatot visu tekstu un atrodot virsrakstus, nodefinējot tiem vajadzīgo noformējumu.

4. solis. Ielieciet kursoru lapā, kurā atradīsies satura rādītājs un dodieties uz *References > Table of Contents*.

Šeit ir iespēja izvēlēties jau izveidotas satura rādītāja sagataves ar vienu klikšķi (nospiežot *automatic table 1* vai *automatic table 2*).

5. solis. Katru reizi, kad vēlaties atjaunot virsrakstus un lappuses satura rādītājā, ielieciet tajā kursoru un spiediet *F9*. Attiecīgi būs divas iespējas – atjaunot esošajiem virsrakstiem lappušu numurus (*Update page numbers only*) vai atjaunot gan visus klāt pievienotos/noņemtos/labotos virsrakstus, gan to lappušu numurus (*Update entire table*). Šo darbību (satura rādītāja atjaunošanu) ļoti ieteicams veikt pirms darba nosūtīšanas citai personai, drukāšanas vai vienkārši darba pabeigšanas.

!!! Ja jaunizveidotajā satura rādītājā bez definētajiem virsrakstiem ir **pamatteksta daļas vai teksts, kam saturā nav jābūt**, tad tam tekstā (ne satura rādītājā) ir jānoņem definējums *Heading 1, Heading 2* vai *Heading 3*, lietojot *Clear formatting* vai *Normal* (noformē attiecīgi metodiskajiem norādījumiem). Kad definējums ir noņemts, ir jāatjauno satura rādītājs (skatīt 5. soli).

3.1.4. Saīsinājumu un nosacīto apzīmējumu saraksts

Ja darbā izmantoti daudzi saīsinājumi vai nosacītie apzīmējumi, tos noformē uz atsevišķas lapas, norādot katru saīsinājumu vai nosacīto apzīmējumu un dodot īsu, bet konkrētu skaidrojumu. Vispārzināmi un plaši lietoti saīsinājumi (piemēram, LR – Latvijas Republika; MK - Ministru Kabinets; Ls – lats u.c.) nav jāpaskaidro. Sarakstu noformē alfabēta secībā.

3.1.5. Darbā izmantoto jēdzienu skaidrojums

Nepieciešamības gadījumā autors uz atsevišķas lapas noformē **jēdzienu skaidrojumu**. Pie skaidrojumiem jābūt atsaucēm.

3.1.6. Ievads

Ievads ir svarīga studiju darba daļa, kam ir jāieinteresē potenciālais lasītājs, sniedzot izpratni par bakalaura darba saturu un iegūstamo rezultātu. Ievadā var īsi aprakstīt to, kā izvēlēto tematu un ar to saistītās problēmas un aktualitātes ir pētījuši citi autori. Ievadā ir jāietver:

- temata aktualitātes pamatojums un problēmsituācijas raksturojums;
- darba teorētiskās un praktiskās nozīmes formulējums;
- temata formulējuma skaidrojums vai precizējums (ja nepieciešams);
- pētījuma objekta un priekšmeta formulējums (ja nepieciešams);
- izvirzītā hipotēze (ja tāda ir) un/vai pētnieciskie jautājumi pētīšanas avotu grupām;
- darba mērķis;
- mērķa sasniegšanai veicamo uzdevumu formulējums;
- pētījuma metodoloģija – pētījuma veids, datu ieguves un apstrādes metodes un paņēmieni, pētījuma periods un norobežojums (ja tāds ir);
- temata paplašināšanas vai sašaurināšanas pamatojums (ja nepieciešams);
- pētījuma izstrādē izmantotās literatūras īss apraksts;
- pētījuma zinātniskais un praktiskais devums un tā novitāte.

Darba sākumā ir jāparāda **temata aktualitāte**. Temata izvēle un aktualitāte jāpamato, pirmkārt, no aktuālu ārējo sakaru problēmu risināšanas viedokļa. Jāparāda, kāda nozīme ir darba tematā ietvertai problēmai kopējo ārējo sakaru jautājumu risināšanā atsevišķā organizācijā, uzņēmumā, pašvaldībā, reģionā un valstī kopumā. Otrkārt, temata aktualitāte jāpamato no problēmas nepietiekamas izpētes viedokļa. Tas varētu būt problēmas nepietiekams atspoguļojums esošajā speciālajā literatūrā un nepilnības un trūkumi pārvaldības praksē, reformu norisē, organizācijā, likumdošanā un tamlīdzīgi. Šajā gadījumā ievadā jādod svarīgāko publikāciju īss raksturojums, jānorāda, kādi jautājumi ir risināti nepilnīgi un kādā virzienā savu pētījumu iecerējis veikt darba autors (-e).

Pētījuma objekts var būt lieta, parādība, organizācija, nozare, process, kas funkcionē un parādās ar dažādiem rakstura lielumiem, īpašībām.

Pētījuma priekšmets ir daudz konkrētāks nekā pētījuma objekts, jo ir pētījuma objekta būtiska sastāvdaļa vai īpašība vai to kopums, kas palīdz noskaidrot pētījuma problēmas cēloņus un veidošanos.

Hipotēze - (sengrieķu *hypothesis* 'pieņēmums') - zinātnisks pieņēmums kādas parādības cēloņu un likumsakarību izskaidrošanai, koncentrētā veidā noformulēta prognoze vai pieņēmums, kas pētījuma rezultātā tiks panākts un pierādīts. Hipotēze nav atziņa, kas pauž vispārzināmu vai vispārpieņemtu patiesību.

Formulējot un izvērtējot hipotēzi, vēlams noteikt vai hipotēze:

- ietver pētījuma aktualitāti;
- izsaka konkrētajā studiju darbā pētāmās problēmas risinājuma variantu/s;
- atbilst pētījuma objektam, priekšmetam, mērķim un uzdevumiem;
- izskaidro vēl neizpētītu parādību, procesu u. tml., ko nevar pierādīt ar jau esošajām zinātnes atziņām;
- ir skaidri formulēta (nav pretrunā pati ar sevi, ir viennozīmīga);
- ir pierādama ar pētniekam pieejamiem resursiem (laika, informācijas u.c.).

Hipotēzes izstrādāšana pētījuma sākuma posmā veicina mērķtiecīgāku pētījuma plānošanu, atvieglo pētījuma metodikas izveidi un eksperimentālā pētījuma veikšanu, samazinot nelietderīgu laika patēriņu nevajadzīgu datu ieguvei. Tomēr reti izdodas izveidot precīzu hipotēzi pētījuma sākumā. Parasti hipotēzi pētījuma gaitā nākas precizēt. Iespējami arī gadījumi, ka pētījuma rezultātā hipotēze neapstiprinās.

Darbā var tikt izvirzīti arī pētījuma jautājumi (ieteicams tad, kad nav iespējams izvirzīt hipotēzi). **Pētījuma jautājumus** parasti izvirza nepazīstamu vai maz pazīstamu parādību pētniecībā, kad pie zinātniskām atziņām (rezultātiem, secinājumiem, priekšlikumiem) jānonāk bez iepriekšējās pieredzes. Šajos gadījumos ir ļoti grūti vai arī pilnīgi lieki censties paredzēt iegūstamās atziņas un tāpēc hipotēzi pēc būtības nemaz nevar izvirzīt un to arī nevajag darīt. Pētījuma jautājuma formālā struktūra parasti ir šāda: kas, kad, kur, kā un kāpēc notiek?

Vadoties no temata aktualitātes, autors formulē **darba mērķi**. Darbam ir **viens mērķis**. Mērķim **jāatbilst** izvēlētajam tematam, tam jābūt īsam un konkrētam. Darba mērķa formulējums **nedrīkst** dublēt temata nosaukumu vai darba uzdevuma formulējumu. Mērķis nevar būt darbība, tas ir noteikts rezultāts, kurš ir sasniedzams pēc studiju darba izstrādes. Mērķa formulējums nedrīkst darbu virzīt aprakstošā virzienā, piemēram, „aplūkot”, „izskatīt”, „raksturot”, tam ir **jābūt noformulētam** kā galamērķim, piemēram, „noskaidrot”, „izpētīt”, „izstrādāt”, „izveidot”, „novērtēt” u.tml. Piemēram, **darba mērķis** - izstrādāt priekšlikumus Tērvetes dabas parka līdzsvarotas attīstības nodrošināšanai.

Mērķa sasniegšanai veicamie **darba uzdevumi** konkretizē studiju darba mērķa sasniegšanas gaitu, secīgi parādot izpildāmās datu apstrādes un analīzes darbības. Risināmie uzdevumi atspoguļo darba saturu tie ir saistīti ar darba struktūru un aptver teorētisko un pētījuma daļu.

Pētījuma metodoloģijas raksturojums ietver norādi, kādas pētīšanas metodes un kāpēc autors lieto, lai sasniegtu studiju nobeiguma darba mērķi. Pētījuma metodes izvēlas atbilstoši pētījuma mērķim, hipotēzei un uzdevumiem. Pētījumu metožu izvēle balstās uz izvēlēto pētījuma teorētisko pamatu. Viens no teorētisko pētījumu uzdevumiem ir meklēt atbilstošas metodes. Izvēloties un formulējot pētījumu metodes, var izmantot to iedalījumus un piemērus no nozarē veiktajiem pētījumiem.

Darbā var būt izmantotas un pielietotas:

- **Teorētiskās pētīšanas metodes**, kuras galvenokārt lieto darbā ar literatūras avotiem un modelēšanā (analīze un sintēze, indukcija un dedukcija, abstrahēšana, salīdzināšana, modelēšana u.c.);
- **Empīriskās pētīšanas metodes**, kuras galvenokārt lieto datu vākšanas procesā (aptauja, intervija, novērošana, dokumentu analīze, sociālais eksperiments u.c.);
- **Datu apstrādes metodes** (statistiskās analīzes, ekonomiskās analīzes, matemātiskās statistikas, prognozēšanas u.tml. metodes un paņēmieni).

Temata sašaurināšanas vai paplašināšanas pamatojums ir nepieciešams tad, ja darbā neparedz aplūkot dažus jautājumus, kas tematā ietilpst, vai arī ir paredzams aplūkot tādu jautājumu, kas tematā tieši neietilpst. Kā vienā, tā otrā gadījumā jādod tādas rīcības pamatojums.

Literatūras un datu avotu raksturojums ir paskaidrojums, kāda tipa literatūras un datu avoti pētījuma izstrādē un studiju nobeiguma darba sagatavošanā tika izmantoti, nenosaucot konkrētus darbus, bet var norādīt, kuru teorētiku un nozares speciālistu darbi ņemti par pamatu. Par pētījuma informācijas avotiem **obligāti jāizmanto fundamentālus zinātnisko pētījumu rezultātus, kā arī publikācijas starptautiski citējamās rakstu krājumos (vismaz 5 avoti)**, kā arī citi pētījumi, Latvijas Republikas likumi un citu valstu likumi, valdības lēmumi, speciālā un vispārējā literatūra, publikācijas starptautiski citējamās rakstu krājumos un periodikā, valsts statistikas dati, ministriju, organizāciju, uzņēmējdarbību un uzņēmumu nepublicētie materiāli. Papildus tam autors darba izstrādei var iegūt primāros datus - veicot aptaujas, intervijas, novērojumus, eksperimentus.

Piemēram, *studiju nobeiguma darbā veiktā analīze un pētījums pamatojas uz LR likumdošanas aktu prasībām, statistikas datiem, Latvijas un ārvalstu zinātnieku darbiem, publikācijām zinātnisko rakstu krājumos un periodikā, internetā pieejamiem materiāliem, kā arī uzņēmuma nepublicētiem datiem.* Tālāk nosaukt konkrētos autorus, kuru atziņas galvenokārt izmantotas teorētiskajā pamatojumā.

Zinātniskais un praktiskais devums un novitāte

Jebkura pētījuma galvenais uzdevums ir dot reālu ieguldījumu zinātnē un praksē. Tāpēc šī devuma plānošana ir viens no pirmajiem un galvenajiem studējošā un vadītāja uzdevumiem, kura risināšana caurvij visu darba plānošanu. Lai plānotu praktisko devumu vispirms ir jāapzina bakalaura darba potenciālie izmantotāji, vai adresāti. Ļoti vēlams, lai darbs saturētu arī līdz šim nezināmus risinājumus, t.i. darbs saturētu novitāti.

3.1.7. Darba pamatdaļa

Darba pamatdaļu veido 2 galvenās daļas: teorētiskā daļa ar referatīvo analīzi un pētnieciskā (eksperimentālā) daļa.

Apjoma ziņā lielas **nodaļas** ir **lietderīgi sadalīt apakšnodaļās**. Nodaļu un apakšnodaļu skaits netiek reglamentēts, tas izriet no darba apjoma un satura. Bakalaura darbam rekomendē veidot 3-4 nodaļas. Nodaļai nedrīkst būt tikai viena apakšnodaļa. Lai izvairītos no darba sadrumstalotības, apakšnodaļa nevar būt īsāka par divām lappusēm. Nodaļās vēlami ilustratīvie materiāli - attēli, tabulas.

Visām **nodaļām/apakšnodaļām jābūt savā starpā loģiski saistītām, jāveido pārejas uz katru nākamo nodaļu/apakšnodaļu**. Nodaļas sākumā vēlams ievietot dažas rindkopas vispārēja saistoša teksta, kas paskaidro nodaļā aplūkojamos jautājumus un saista attiecīgo nodaļu ar pārējo tekstu.

Teorētiskā daļa parasti **tiek veidota** vairāk kā **teorētiska diskusija**, apkopojot dažādu autoru izvirzīto teoriju salīdzinājumu un faktu materiālu, uz kuru pamata tiek veikta problēmas analīze, sniedzot vispusīgu ieskatu problēmas līdzšinējā teorētiski praktiskajā izpētē un atspoguļojot jaunākos publicētos pētījumu un diskusiju rezultātus. Šajā nodaļā sistematizētā veidā izklāsta pētāmās problēmas teorētiskās nostādnes un koncepcijas, veic politikas un normatīvo dokumentu analīzi, kas skar pētāmo jomu (pētījuma priekšmetu). **Teorētiskā daļa** sniedz ar tematu saistīto jēdzienu skaidrojumu, teorētisko nostādņu un atziņu izklāstu par pētāmo problēmu – atbilstoši darba koncepcijai, **izmantojot** atbilstošu **literatūru un avotus** (*pirmavoti un sekundāra literatūra*): ar tematu saistītas vispārēja rakstura zinātniskas publikācijas akadēmiskos izdevumos, nozares zinātniskā un mācību literatūra, universālas un nozaru enciklopēdijas un vārdnīcas, statistikas datu krājumi, pētnieka rokasgrāmatas, preses materiāli, iepriekš veikti publicēti pētījumi, nepublicēti pētījumi un atskaides, interneta materiāli utt. Atsedzot temata teorētiskās nostādnes principus vēsturiskā skatījumā Latvijā un ārzemēs, galvenokārt izmanto jaunāko literatūru un informācijas avotus (t.i., pēdējos 10 gados publicēto). Analizējot avotus, jāpievērš uzmanība tā radīšanas specifikai, avota adresātam un publicēšanas mērķim. Svarīgi noteikt, vai tas ir pirmavots vai cita avota apstrādes rezultāts, kam jāatspoguļojas atsaucēs.

Nav iespējams novilkt precīzu formālu robežu, kādus informācijas avotus drīkst un kādus nedrīkst izmantot apskata veidošanā. Taču tas uzskatāmi parāda studējošā sagatavotības līmeni, viņa spēju veikt kritisku informācijas atlasīšanu, atbilstošu apstrādi un radošu interpretāciju, nevis tikai pārrakstīt tekstu no jebkura avota.

Studējošais veic literatūras analīzi ar mērķi formulēt darba teorētisko pamatojumu tālākajam pētījumam. Veidojot literatūras apskatu, rūpīgi jāizstudē jaunākie profesionāli un zinātniski nozīmīgākie literatūras avoti, kas attiecas uz aplūkojamo tematu. Iespējami pilnīgi jāatspoguļo pētāmā jautājuma pašreizējais stāvoklis, jāparāda, kas konkrētajā problēmā ir jau izpētīts, kas daļēji pētīts vai nemaz nav skarts.

Strādājot ar speciālo literatūru, jāizraksta vajadzīgie citāti, dati un fakti vai īsi jākonspektē materiāls. Uz izvēlētas literatūras avotu klāsta pamata, tiek veikts teorētiskais pētījums, izvērtējot dažādu autoru viedokļus un izsakot savējo. Analizējot dažādas teorijas, tās salīdzina, uzsver savu attieksmi un to pamato. Pretrunīgi materiāli, kas sastopami dažādos literatūras avotos par līdzīgu jautājumu, jāanalizē sevišķi rūpīgi, norādot apstākļus, kādos attiecīgie rezultāti iegūti.

Literatūras analīze prasa no autora zinātnieka kultūru, tāpēc:

- visi autori, kas risina līdzīgus jautājumus, jāsarindo alfabēta kārtībā,
- nav pieļaujams vienkāršs hronoloģisks autoru domu atstāstījums bez paša pētnieka attieksmes un teoriju analīzes, salīdzinājuma utt.

Literatūras apskats jāsakārto noteiktā loģiskā kārtībā, grupējot apskatāmos jautājumus tematiskā un hronoloģiskā secībā, par pamatu ņemot darbā formulētos mērķus un uzdevumus. Literatūras apskatu sadala nodaļās. Katrai nodaļai ir jāatspoguļo kāds pētāmās problēmas aspekts, bet tai jābūt organiski saistītai arī ar citām darba nodaļām, t.i., **katrai nākošai nodaļai jābūt iepriekšējās loģiskam turpinājumam**. Bez tam katras nodaļas beigās **ieteicams** izdarīt secinājumus un izvirzīt jautājumus, kas būtu risināmi nākamajās nodaļās/apakšnodaļās.

Pētnieciskajā (eksperimentālajā) daļā darba autoram jāapliecina prasme patstāvīgi veikt pētījumu un analizēt empīriskos datus.

Pētniecisko daļu veido vairākas **apakšnodaļas**.

1) **Pētījumu metodoloģija**, kurā autors:

- pamato pētniecisko pieeju un izmantoto socioloģisko pētījumu metožu vai citas atbilstošas metodikas izvēli un raksturo tās;
- apraksta konkrēta pētījuma izstrādes programmu, norādot darbā lietotos materiālus un aparāturu (instrumentārijus);
- raksturo ģenerālkopu un sniedz izlases izvēles pamatojumu, sniedz respondentu/ pētījuma organizācijas raksturojumu;
- dot konspektīvu pētījuma bāzes, posmu, laika un apjomu raksturojumu, norāda, kā tika organizēta primārās informācijas ieguve un raksturo pētījuma gaitas pozitīvos un negatīvos aspektus.

Ja izmanto citu autoru izstrādātās pētījuma metodikas, jānosauc to autors vai arī citi avoti, kas liecina par metodikas iepriekšējo izmantošanu.

2) **Iegūtie rezultāti, to analīze un interpretācija** (kam pēc iespējas liek nosaukumu atbilstoši apakšnodaļas saturam), kurā autors atspoguļo pētījumā iegūtos rezultātus, analizē tos un interpretē. Autors var salīdzināt savus rezultātus ar citu autoru darbu rezultātiem (ja tādi ir), izskaidrot atšķirības un raksturot kopīgās atziņas, kā arī, ja iespējams, sasaistīt pētījumā iegūtos rezultātus ar teorētiskajām atziņām.

Kvantitatīvā pētījumā iegūtas informācijas apstrādei autors izmanto matemātiskās statistikas metodes, datora standartprogrammas u.c., datus apkopo tabulās un attēlos, apliecina prasmi atklāt pētāmo parādību likumsakarības.

3.1.8. Secinājumi un priekšlikumi

Secinājumi un priekšlikumi ir darba noslēdzošā daļa. Tos raksta *tēžu veidā un numurē ar arābu cipariem*.

Secinājumi atspoguļo svarīgākās atziņas, kas izriet no visa pētījuma un ietver atbildes uz ievadā izvirzīto mērķi, visiem darba uzdevumiem un hipotēzes apstiprināšanos (ja tāda ir). Secinājumos nav pieļaujami citāti no citu autoru darbiem, tiem jābūt balstītiem tikai uz autora iegūtajiem pētījumu rezultātiem. Secinājumos nedrīkst skart jautājumus, kas nav tieši saistīti ar izpildāmā darba tematiku. Par katru nodaļu ir ieteicams veidot 1-2 secinājumus.

Priekšlikumi izriet no studiju darbā veiktajiem pētījumiem un izdarītajiem secinājumiem un pieņēmumiem. Tiem jābūt konkrētiem, pamatotiem un saistītiem ar autora pētījumu. Priekšlikumos apkopo rekomendācijas trūkumu novēršanai vai pozitīvās pieredzes izmantošanai. Priekšlikumiem jābūt adresētiem konkrētam adresātam vai adresātiem.

Ļoti svarīgi, lai studiju noslēguma darba temats, satura rādītājs, ievadā dotie pētījuma galvenie rādītāji (objekts, priekšmets, mērķis, uzdevumi, hipotēze u.c.), darba teksts un iegūtie secinājumi veidotu savstarpēji saskaņotu kopveselumu, kas ir viens no būtiskiem pētījuma kvalitātes, studējošā un zinātniskā vadītāja kompetences raksturotājiem.

3.1.9. Avotu un izmantotās literatūras saraksts

Izmantotā literatūra ir visu zinātnisko literatūru un citu avotu (t.sk., interneta resursu), kas izmantoti studiju noslēguma darba izstrādē, uzskaitījums, uz kuru ir atsauces darbā un kura ir izmantota darba izstrādes gaitā, aprakstot to tajā valodā, kādā tā rakstīta. Nepieciešamais literatūras un informācijas avotu, likumu un normatīvo dokumentu skaits, kā arī svešvalodā publicēto literatūras avotu skaits atkarīgs no pētījuma temata.

Minimālais izmantojamo avotu skaits bakalaura darbam – 30 avoti, no kuriem vismaz **10 literatūras avoti ir svešvalodās**. Bakalaura darba izstrādē **obligāti jāizmanto** fundamentālus zinātnisko pētījumu rezultātus, kā arī publikācijas starptautiski citējamās rakstu krājumos (vismaz 5). Darbā **nav pieļaujamas** atsauces uz Vikipēdiju un nepublicētiem lekciju materiāliem.

3.1.10. Pielikumi

Pielikumos pievieno dokumentus un informatīvos datus, ja tie ir pārāk detalizēti un apjomīgi, lai tos ievietotu pamattekstā.

Tos atdala ar atsevišķu lapu, kuras centrā novietots virsraksts PIELIKUMI (noformēts kā galvenās nodaļas virsraksts bez numura) un šo lapu numurē, iekļauj kopējā lappušu skaitā un ietver Saturā. Pielikumus **neieskaita** bakalaura darba kopējā apjomā, to lapas nenumurē, bet katram jaunam pielikumam lapas augšējā labajā stūrī norāda pielikuma kārtas numuru (piemēram, *1. pielikums*). Ja pielikums ir uz vairākām lappusēm, tad uz nākamajām lappusēm pie pielikuma kārtas numura norāda „turpinājums”, piemēram, *1. pielikuma turpinājums*.

Pielikumos var būt shēmas, statistikas dati, aizpildītas dokumentu vai pārskatu veidlapas, zīmējumi, kartes, attēli, ekonomiskie rādītāji, novērojumu dati, aprēķini, aizgūtas tabulas, dokumentu veidlapas, instrukcijas, nolikumi u.tml. dokumenti un informācijas avoti, anketas paraugs (ja veikts patstāvīgs socioloģisks pētījums) utt. Jāatceras, ka pielikumu daļu nevajag pārslogot ar nevajadzīgiem materiāliem. Pielikumi darba apjomā netiek ieskaitīti, tos numurē secīgi ar arābu cipariem. Par darbam pievienotajiem pielikumiem tekstā jābūt atsaucei. Ja materiāli ir aizgūti, tad norāda to avotu.

4. BAKALURA DARBA NOFORMĒŠANAS NOSACĪJUMI

Teksta noformēšana jāveic precīzi, saskaņā ar esošajiem metodiskajiem norādījumiem. Šajā nodaļā aprakstītie nosacījumi attiecas bakalaura darbu noformēšanu.

4.1. Bakalaura darba valoda

Bakalaura darbs jāizstrādā **valsts valodā** saskaņā ar latviešu valodas normām.

Satura izklāstā nav pieļaujama vietniekvārda “es” un darbības vārdu lietošana pirmajā personā, piemēram, teiciens “*es uzskatu*”, “*pēc manām domām*”. Pareizāk būtu rakstīt „... *darba autors (-e) uzskata*, „*pēc autora (-es) domām*”, „*pēc pētījuma rezultātiem var secināt, ka ...*”. u.tml. Izvēloties izteicienu formu, tomēr jāizsakās tā, lai būtu skaidrs un varētu atšķirt, kuri ir paša autora uzskati, kuri – citu autoru domas un viedokļi.

Materiāla izklāstam jābūt precīzam, skaidram, loģiskam un konkrētam.

4.2. Teksta noformēšana

Darbam ir jābūt uzrakstītam un noformētam vizuāli tīkami un jāatbilst šajos norādījumos izvirzītajām prasībām:

- tekstu izvieto uz A4 standarta formāta lapām (210 mm×297 mm);
- tekstu izlīdzina abās malās (*Justify*), no kreisās malas atstājot 35 mm, no lapas augšas, apakšas un labās malas – 25 mm;
- **pamatterkstā** rakstības burtu lielums ir 12 punkti (*pt*), nodaļu **virsrakstiem** 14 pt, treknie, lielie burti (*Bold, All Caps*), **apakšnodaļu virsrakstiem** burtu lielums ir 12 pt, treknie burti (*Bold*). Atstarpe pirms apakšnodaļas virsraksta 12 pt, aiz virsraksta 6 pt.
- katra **nodaļa** jāsāk jaunā lapā, atstarpe aiz virsraksta 18 pt, ja tam seko nodaļas teksts, bet 12 pt, ja seko apakšnodaļas virsraksts (*After 18 pt vai 12 pt*). Ja nodaļa tiek dalīta apakšnodaļās, pirmās apakšnodaļas virsraksts seko tūlīt aiz galvenās nodaļas virsraksta;
- **apakšnodaļas** nav jāsāk jaunā lapā, tomēr vienā lapā ir jāatrodas virsrakstam un vismaz divām rindām no apakšnodaļas teksta pirmās rindkopas (nav pieļaujams virsraksta novietojums lapas apakšā, ja nodaļas teksts sākas nākamajā lapā, kā arī gara virsraksta sadalījums divās lapās);
- **virsraksti** jānovieto rindas centrā, neveidojot atkāpi no lapas malas. Tos **numurē automātiski ar arābu cipariem** (izņemot satura, ievada, secinājumu, priekšlikumu un izmantotās literatūras saraksta virsrakstus). Virsraksta beigās **punktu neliek**. Apakšnodaļas numurs ietver galvenā līmeņa nodaļas numuru un kārtas numuru nodaļas ietvaros, piemēram, 1.1., 1.2., 2.1., 2.2. *utt.*;
- fonts – *Times New Roman*;
- intervāls starp rindām – 1.5 *lines*;
- atkāpe no malas, sākot jaunu rindkopu – 10 mm;
- lapu skaitīšanu sāk ar titullapu, kopējā lapu skaitā iekļauj Satura lappuses (tās nenumurē). **Lappušu numerāciju sāk ar nākamo lapu aiz Satura rādītāja**. Numurus raksta lapas apakšā labajā pusē (*Bottom of page, Right*) ar arābu cipariem, kuru lielums ir 12 pt (skat. 3. pielikumu);
- kā daļskaitļa dalītāju lieto **punktu, nevis komatu**;
- starp skaitli un mērvienību ir jābūt cietai atstarpei (*ctrl+shift+space*), piemēram, 5 kg, 3 t/ha, izņemot % zīmi, jo starp to un skaitli atstarpi neliek, piemēram, 3%;

- visā tekstā ir jālieto vienādas aizzīmes (*Bullets*). Šajā gadījumā teksts var sekot ar lielo vai mazo burtu;
- ja uzskaitījumu numerācijai tiek lietots skaitlis ar punktu (šajā gadījumā pirms uzskatījuma neliek kolu un teksts seko ar lielo burtu, beigās liekot punktu) vai skaitlis/burts ar iekavu (šajā gadījumā pirms uzskatījuma liek/neliek kādu no pieturzīmēm (izņemot punktu), teksts seko ar mazo burtu un starp uzskatījumiem lieto komatu vai semikolu).

4.3. Tabulu noformēšana

Pārskatāmības dēļ darbā izmantoto informāciju ieteicams izvietot tabulās (tabulas). Skaitliskais materiāls, kas izvietots tabulās, darbā ir jāanalizē. Darbā nedrīkst vienu un to pašu informāciju atspoguļot divas reizes, t.i., autoram ir jāizvēlas kā uzskatāmāk parādīt datus un informāciju – tabulas vai attēla veidā.

Katrai tabulai ir jānorāda kārtas numurs nodaļas ietvaros. Tabulas numurē ar **diviem skaitļiem**, lietojot arābu ciparus, no kuriem pirmais nozīmē **nodaļas numuru**, bet otrais – **tabulas kārtas numuru nodaļā**. Numuru raksta virs tabulas labajā pusē, piemēram, *3.1. tabula*. Katrai tabulai ir jādod tās saturam atbilstošs virsraksts. Tabulu virsrakstam jābūt horizontāli centrētam, lielums 12 pt, treknie burti (*Bold*), to novieto jaunā rindā un beigās **punktu neliek**. Tabulas galvas daļā teksts tiek centrēts, to noformējot trekniem burtiem (*Bold*). Tabulai ir jābūt visa teksta platumā (*Auto Fit Window*).

Tabulas nosaukumam ir jāatbild uz jautājumiem: **Kas? Kur? Kad? un Kādās mērvienībās?** (skat. piemērus). Mērvienības neuzrāda, ja tās nav loģiski iespējamās (piemēra 3.2. un 3.3. tabula). Ja tabulā sakārtotā informācija ir dažādās un atšķirīgās mērvienībās, tad tabulas nosaukumā mērvienības neuzrāda, bet tās izvieto ailē pie attiecīgā rādītāja nosaukuma (piemēra 3.4. un 3.5. tabula). Mērvienību tabulas nosaukumā atdala ar komatu.

!!! Tabulā jābūt vismaz trīs rindām (*Rows*) un, iekļaujot kvantitatīvos rādītājus, - vismaz trīs kolonnām (*Columns*).

Tabulu noformēšanas piemēri

3.1. tabula

SIA „Saule” sniegto pakalpojumu struktūra 2009.-2013. gadā, %

Pakalpojuma veids	2009	2010	2011	2012	2013
Ēdināšana	61.0	61.0	72.0	74.0	74.0
Kulinārijas un konditorejas izstrādājumu ražošana un realizācija	20.0	19.0	14.0	13.0	13.0
Pārtikas preču mazumtirdzniecība	16.0	15.0	11.0	10.0	10.0
Lauksaimniecības produktu iegāde, pārstrāde un realizācija	3.0	5.0	3.0	3.0	3.0
Kopā	100	100	100	100	100

Avots: autora aprēķini pēc SIA „Saule” nepublicētiem datiem.

3.2. tabula

Tirgus formu klasifikācija pēc dalībnieku skaita

Piedāvājums	Pieprasījums		
	Daudzi	Daži	Viens
Daudzi	Pilnīga konkurence	Pieprasījuma oligopols	Pieprasījuma monopols
Daži	Piedāvājuma oligopols	Abpusējs oligopols	Ierobežots pieprasījuma monopols
Viens	Piedāvājuma monopols	Ierobežots piedāvājuma monopols	Abpusējs monopols

Avots: Škapars, 2001.

3.3. tabula

Peļņas un zaudējumu analīzes secība

Pozīcija	Apskatāmais jautājums
Peļņa	Vai uzņēmuma darbības rezultāts ir peļņa vai zaudējumi? Kāds ir peļņas sadalījums?
Apgrozījums	Kāds ir uzņēmuma apgrozījums? Kāda ir uzņēmuma apgrozījuma dinamika? Kādi faktori ietekmē apgrozījuma izmaiņas?
Ieņēmumi	Kāda ir uzņēmumu ieņēmumu struktūra (produkcijas veida vai pakalpojumu ieņēmumu īpatsvars apgrozījumā)?
Izmaksas	Kāda ir izmaksu struktūra (izmaksu īpatsvars kopējā izmaksu apjomā vai attiecībā pret apgrozījumu)? Kāds ir izmaksu apjoms salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu? Kāds ir izmaksu pieauguma temps salīdzinājumā ar apgrozījuma pieauguma tempu?

Avots: Jereško u.c., 2007.

3.4. tabula

Latvijas makroekonomiskie rādītāji 2006.–2009.gadā

Rādītāji	2006	2007	2008	2009
IKP izmaiņas, %	12.2	10.0	-4.2	-18.0
IKP faktiskajās cenās, milj. Ls	11172	14780	16188	13083
Inflācija (gada vidējā), %	6.5	10.1	10.5	3.5

3.4. tabulas turpinājums

Rādītāji	2006	2007	2008	2009
Oficiāli reģistrētais bezdarba līmenis, %	6.8	6.0	7.5	16.9
Vidējās bruto darba algas izmaiņas, %	22.8	32.0	20.4	-1.0
Reālās darba algas izmaiņas, %	15.6	19.9	6.1	-2.8

Avots: autora aprēķiniem izmantoti CSP dati, 2011.

3.5. tabula

**Zemes lietojumu skaits zemes reformas otrās kārtas sākumā – 1996. gadā
Latgales rajonos**

Rajons	Zemes lietojumu		Zemes lietojumu vidējā platība		Pieprasīto lauksaimniecības zemes lietojumu kopplatība, ha
	<i>skaitis</i>	<i>%</i>	<i>ha</i>	<i>%</i>	
Daugavpils	18 561	241.7	5.2	100.0	96 594
Rēzeknes	16 868	219.7	7.3	140.4	123 783
Ludzas	11 966	155.8	9.2	176.9	110 153
Krāslavas	11 527	150.1	9.1	175.0	105 112
Preiļu	9343	121.7	10.9	209.6	101 927
Balvu	7679	100.0	11.3	217.3	86 506

Avots: VZD zemes bilanču dati un autora aprēķini.

Tabulas darbā ir jāizvieto iespējami tuvu pēc pirmās norādes uz tām. Tabulu saturu skaidrojumam un secinājumiem, kādi no tām ir izdarāmi, vienmēr ir jābūt ietvertiem tekstā. Tabulā sniegto datu interpretācija ir darba autora **obligāts** uzdevums.

Katrai tabulai ir jānorāda šīs tabulas izveides avots. Avota norādi veido kā atsauci. Atsauces noformēšanu skatīt 3.6. apakšnodaļā *Atsauču veidošana*.

Statistikas prakse ir radījusi statistisko tabulu pareizas izveidošanas vispārīgus nosacījumus. Svarīgākie no tiem ir šādi:

- tabula nedrīkst būt pārāk liela un sarežģīta. Vienas lielas tabulas vietā labāk ir izveidot divas vai vairākas mazas tabulas. Ja tabula pārsniedz pus lapas apjomu, tā pievienojama pielikumā;
- labāk ir tabulu veidot garāku, nevis izvērst to platumā;
- ja tabula ir jādala un daļa tabulas tiek pārnesta uz nākamo lappusi, tad augšējā labajā stūrī virs tabulas raksta tabulas numuru un vārdus „tabulas turpinājums” trekniem burtiem (**Bold**) un tiek atkārtota tabulas galvas daļa (piemēra 3.5. tabula). Kā tabulas turpinājums drīkst būt ne mazāk kā divas rindas (*Rows*). Ja tabulas galvas daļa ir liela, tad šīs ailes ir jānumurē, turpinājumā lietojot tikai šos numurus.
- vairāk teksta ir jāraksta tabulas rindās, mazāk – ailu virsrakstos;
- tabulā pareizi ir jāuzrāda un jāizvieto mērvienības. Nav ieteicams mērvienībām izveidot īpašu aili, labāk tās rakstīt tekstā aiz attiecīgā rādītāja nosaukuma;
- tabulā ir jābūt aizpildītām visām rūtiņām. Ja parādība nav novērota, rūtiņā liek svītru (-), ja parādība ir, bet par to nav ziņu, liek trīs punktus (...), ja kādas rūtiņas aizpildīšana loģiski nav iespējama, raksta krustiņu (X);
- rakstzīmju lielums tabulās ir 10-12 pt;
- visām tabulām ir jābūt avotam, ko noformē slīprakstā (*Italic*), beigās liekot punktu. Burtu lielums 11 pt un atstarpes before 0 pt, after 6 pt.

4.4. Attēlu noformēšana

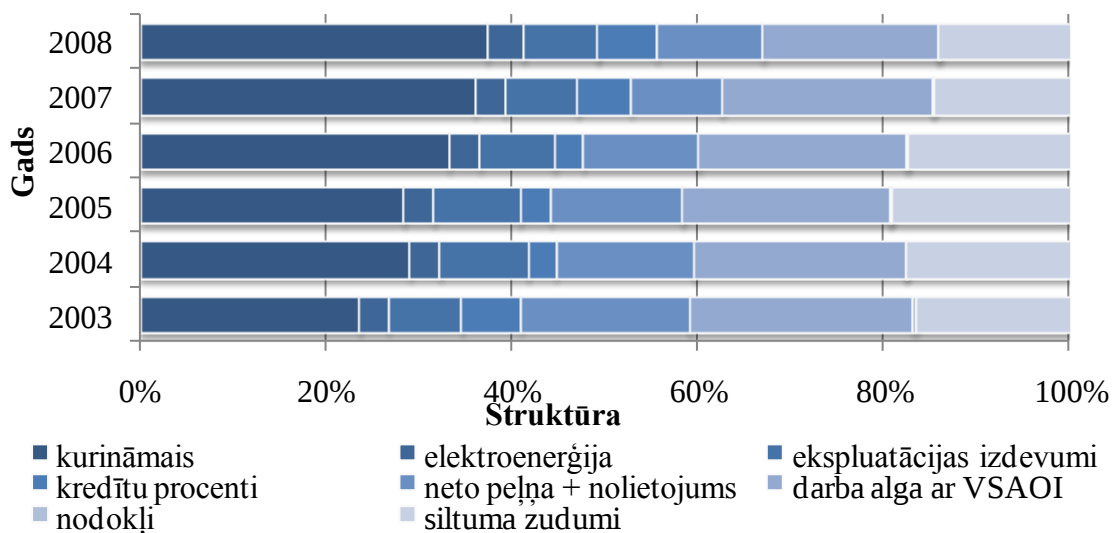
Visas ilustrācijas – shēmas, diagrammas, zīmējumus, kartes utt. sauc par **attēliem**. Tos ievieto darbā iespējami tuvu pēc norādes uz tiem tekstā. Attēli ir jāizvieto tā, lai tie būtu ērti pārskatāmi un lasāmi teksta lasīšanas virzienā vai arī pagriežot darbu par 90° pulksteņa rādītāju kustības virzienā.

Attēlus numurē ar arābu cipariem nodaļas ietvaros. Piemēram, 3.1. att., 3.2. att.

Katram attēlam dod atbilstošu nosaukumu, kuru raksta zem attēla vidū, vienā rindā ar kārtas numuru, burtu lielums 12 pt, treknie burti (**Bold**), atstarpe pēc virsraksta – 6 pt. Attēlu nosaukumiem jādod atbildes uz jautājumiem: **Kas? Kur? Kad?** un **Kādās mērvienībās?** (skatīt piemēru 3.1., 3.2. un 3.3. att.). Mērvienības neuzrāda, ja attēlā tiek atspoguļota informācija ar divām dažādām mērvienībām (piemēra 3.4. att.) un ja tās nav loģiski iespējamās (piemēra 3.5., 3.6. un 3.7. att.). Aiz attēla nosaukuma **punktu neliek**. Mērvienības attēla nosaukumā atdala ar komatu.

Fonu **tonējumu** un attēla norobežojošo **ierāmējumu nelieto**. Attēlā tīklu līniju biezums ir ¼ jeb 0.25 pt un ciparu/burtu lielums – 10-12 pt. Attēlos ir jāizvairās no uzrakstiem uz tiem; to vietā lietojami cipari un simboli, kurus atšifrē zem attēla. Saīsinājumu un simbolu atšifrējuma burtu lielums ir 10 pt. Attēls ir jāizvieto lapas vidū – jābūt centrētam. Starp attēlu un tekstu ir jābūt atstarpei 6 pt.

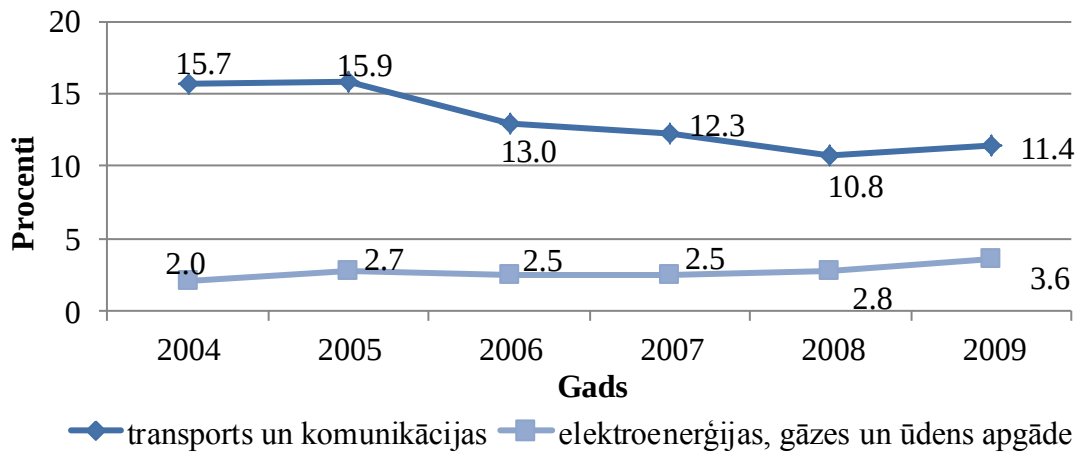
Attēlu noformēšanas piemēri

Avots: autora veidots pēc Vidzemes pārvaldes datiem.

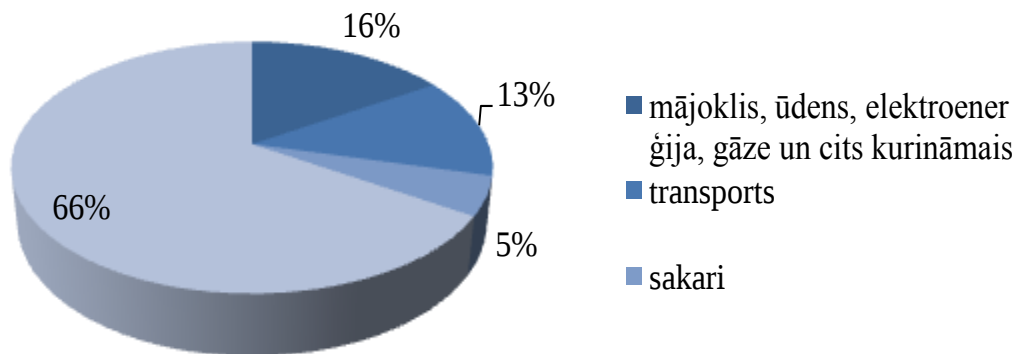
3.1. att. Siltā ūdens tarifu veidojošo elementu strukturālais sadalījums Vidzemes reģionā 2003.-2008. gadā, %

!!! Obligāti ir jābūt definētām x un y asīm.

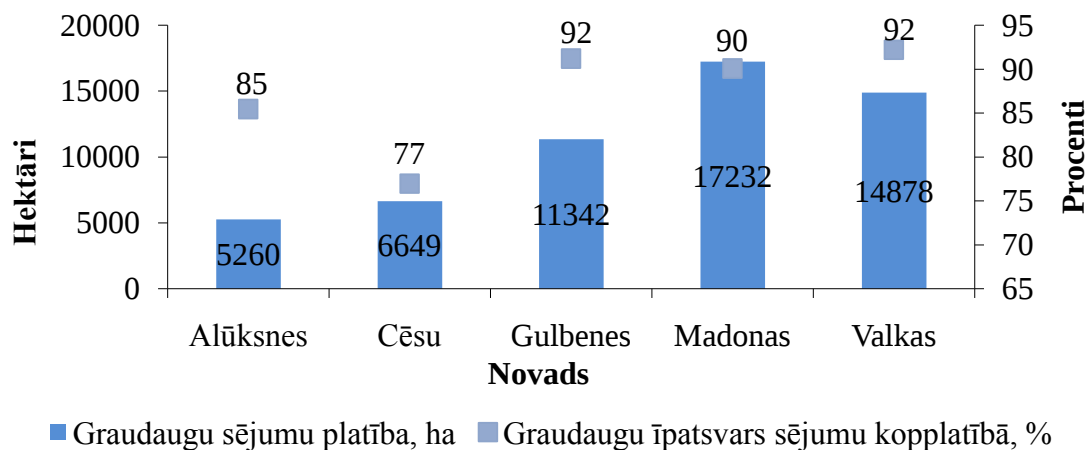
Avots: autora veidots pēc Sabiedrisko pakalpojumu regulatoru npublicētajiem datiem.

3.2. att. Nodarbināto īpatsvars regulējamās nozarēs Latvijā 2004.–2008. gadā, %

Avots: autora veidots pēc Mājsaimniecību budžets, 2012.

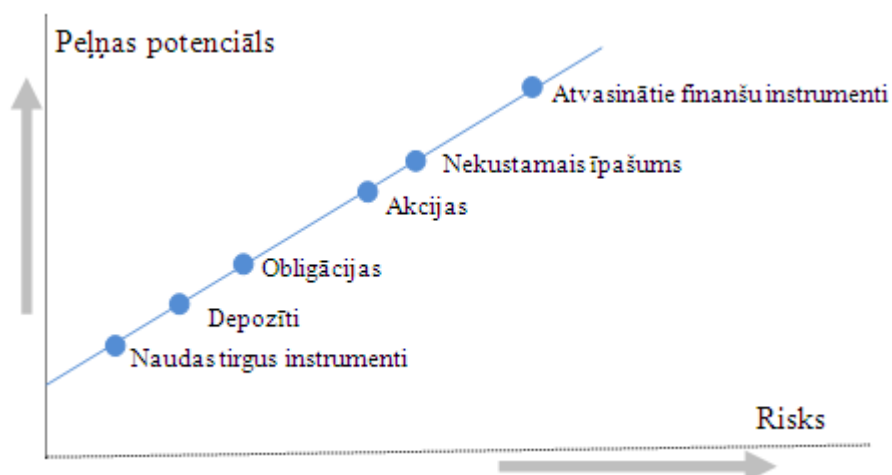
3.3. att. Mājsaimniecību izdevuma struktūra Latvijā 2011. gadā, %

Avots: autores veidots pēc CSP datiem.

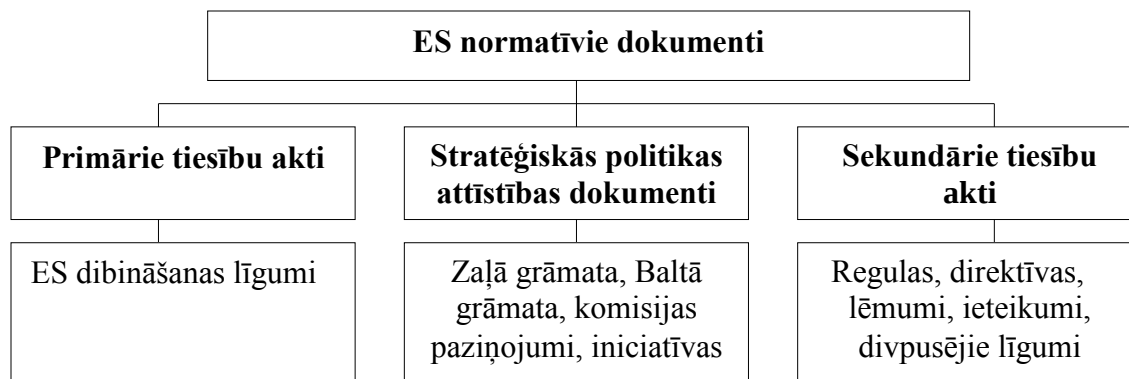
3.4. att. Graudaugu sējumu raksturojošie rādītāji Vidzemes plānošanas reģionā 2011. gadā

!!! Ne vienmēr punktus drīkst savienot ar līnijām (piemēra 3.4. att.).

Avots: autora konstrukcija pēc Kā ieguldīt?, 2012.

3.5. att. Uzņēmuma peļņas potenciāla un riska mijiedarbība dažādu faktoru ietekmē

Avots: autora veidots pēc Rokasgrāmata praktiskam darbam, 2010.

3.6. att. Eiropas Savienības normatīvo aktu sistēma

!!! Shēmās bultiņas lieto tikai attēlojot procesu, bet strukturālās shēmās lieto līnijas. Visām „kastītēm” obligāti ir jābūt savienotām/piesaistītām citai „kastītei” un attēlam ir jābūt saprotamam arī tad, ja tas tiek „izrauts” no teksta.

Avots: Valsts reģionālās attīstības aģentūra, 2012.

3.7. att. Īpaši atbalstāmās teritorijas Latvijā 2011.-2012. gadā

Katram attēlam norāda šī attēla izveides avotu. Avota norādi veido uzreiz zem attēla kā atsauci. Visiem attēliem ir jābūt avotam, ko noformē slīprakstā (*Italic*), beigās liekot punktu. Burtu lielums 11 pt un atstarpes before 0 pt, after 6 pt.

Attēlu tehniskais izpildījums: fotogrāfijas ieteicams ieskenēt, grafikus veidot ar *MS Excel* vai citām datorprogrammām.

4.5. Formulu noformēšana

Darbā norādītās formulas numurē ar arābu cipariem nodaļas ietvaros.

Formulas numuru raksta lapas labajā pusē attiecīgās formulas zemākās rindas līmenī un iekļauj iekavās. Pēc formulas liekams komats. Burtu, ciparu un simbolu izmēri – 12 pt. Formulu centrē. Formulas veido ar *Microsoft Equation 3.0* komandu palīdzību (*Insert/ Object/ Microsoft Equation 3.0*)

Formulām, kuras atvasinājis vai sastādījis autors, ir jādod atsauce, piemēram, „...formulu (3.1.) sastādījis autors”.

Atsaucoties tekstā uz formulu, jānorāda tās numurs iekavās, piemēram, „Pēc formulas (3.1.) aprēķina...”.

Formulām, kas aizgūtas no literatūras un citiem avotiem, dod attiecīgas atsauces uz tiem, piemēram, „Izmantojot ekspertu vērtējumu apstrādes statistiskās metodes, tika aprēķināts katra faktora vidējais ekspertu vērtējums, izmantojot 3.1. formulu.”

Formulas noformēšanas piemērs

$$\bar{v}_j = \frac{\sum_{i=1}^k v_{ij}}{k}, \quad (3.1.)$$

kur $\sum_{i=1}^k v_{ij}$ – ekspertvērtējuma summa;

v_{ij} – i -tā eksperta j -tā faktora vērtējums (100 ballu sistēmā);

k – ekspertu skaits. (Vasermanis u.c., 2002)

4.6. Atsauču noformēšana

Atsauce ir īsa norādes forma, kas ļauj konstatēt, no kāda izdevuma ņemta ideja vai citāts, kā arī noteikt tā atrašanās vietu (lappusi) šajā avotā.

Atsauces uz citu autoru tiešiem vai pārfrāzētiem citātiem, attēliem, formulām, skaitlisko materiālu, faktiem, kā arī atzinumiem un aizgūtām domām, jāveido jebkurā pētniecības darbā. Citāti jāraksta pēdiņās. Citu autoru domu atstāstījums nav jāraksta pēdiņās, bet tam ir jābūt objektīvam.

Nav pieļaujama teksta pārrakstīšana no grāmatām, kā arī autora domu atstāstījums, nenorādot atsauci uz citēto darbu. **Konstatējot šādu pārkāpumu, iesniegtā darba autoram bez ierunām tiek liegta iespēja aizstāvēt darbu.**

Atsauces izmanto kopā ar bibliogrāfisko norāžu sarakstu, lietojot **pirmā elementa un datējuma metodi** – citējuma beigās tekstā iekavās tiek uzrādīts *citējamā dokumenta autors vai nosaukums un izdošanas gads*.

!!! Ja izmantotam avotam nav norādīts gads, tad lieto **[b.g.]**

Ievietojot atsauci teikuma beigās, punktu liek **aiz iekavām**.

Atsauci var likt slīprakstā, bet tam ir jābūt noformētam **vienādi visā darbā**.

Piemērs

Teksts (Eko, 2006).

Teksts (Personības attīstība ģimenē..., 1999).

Izmantotā literatūra

1. Eko U. (2006) *Kā uzrakstīt diplomdarbu*. Rīga: Jāņa Rozes apgāds. 314 lpp.

.....

5. *Personības attīstība ģimenē, skolā un augstskolā* (1999): zinātnisko rakstu krājums. Latvijas Universitāte: Pedagoģijas un psiholoģijas institūts; red. S. Kramēna. Rīga: Mācību apgāds NT. 90 lpp.

Ja izmantoti **vairāki viena un tā paša autora darbi**, kas **izdoti vienā un tajā pašā gadā**, un diviem vai vairākiem dokumentiem pirmais elements un izdošanas gads sakrīt, tad aiz gada uzrāda mazo latīņu alfabēta burtu (a, b, c utt.), kas pievienots avota norādei arī izmantotās literatūras sarakstā.

Piemērs

Teksts (Repše, 2000a).

Teksts (Repše, 2000b).

Izmantotā literatūra

1. Repše G. (2000a) *Īkstīte*. Rīga: Pētergailis. 182 lpp.

2. Repše G. (2000b) *Tuvplāni: Džemma Skulme*. Rīga: Jumava. 130 lpp.

Ja izmantotai grāmatai ir **ir divi autori**, tad atsaucē uzrāda abus autorus un izdošanas gadu.

Piemērs

Teksts (Petrova, Jermolajeva, 2007).

Izmantotā literatūra

Petrova I., Jermolajeva E. (2007) *Eiropas valstu pieredze teritoriālajā mārketingā un tās izmantošanas iespējas Latvijā*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds Saule. 160 lpp.

Ja izmantotai grāmatai ir **trīs vai vairāki autori**, tad atsaucē uzrāda pirmo no autoriem (pirmais elements), kādā tie norādīti titullapā un „u.c.”, un izdošanas gadu.

!!! Ja literatūras avots ir angļu valodā, tad raksta **et al.**, vācu valodā – **u.a.**, krievu valodā – **и.др.**

Piemērs

Teksts (Ancāne u.c., 1998).

Izmantotā literatūra

Ancāne S., Bondars A., Kļava J. (1998) *Talsu rajona lauku uzņēmēju problēmas*. Rīga: Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts. 129 lpp.

!!! Ja darbā **tiiek izmantots citāts**, tad citējamo daļu no pārējā teksta atdala ar pēdiņām vai citātu liek kursīvā un aiz izdevuma gada norāda citāta lpp.

Piemērs

Kā atzīmē H. Gudjons (1998, 256), *mācības ir pārāk apjomīgs process, lai to izsmēloši varētu izskaidrot ar viena vienīga didaktiska modeļa palīdzību.*

Kā atzīmē H. Gudjons (1998, 256), „mācības ir pārāk apjomīgs process, lai to izsmēloši varētu izskaidrot ar viena vienīga didaktiska modeļa palīdzību”.

Vērtējošās domāšanas prasme ir spēja objektīvi analizēt informāciju un iegūt personīgo pieredzi. Prasme kritiski domāt var stiprināt garīgo (psihisko) veselību (Rubana, 2002, 18).

!!! Ja literatūras avots **nav latviešu valodā**, tad pamatdarba tekstā autora uzvārdu pirmajā tā lietošanas reizē latvisko **atbilstoši 2004. gada 2. marta MK noteikumiem Nr. 114 „Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju”** un iekavās raksta uzvārdu oriģinālvalodā slīprakstā (*Italic*).

Piemērs

A. Derkačs (Деркач) (2002, 308-309) devis šādu profesionālisma definīciju: *tā ir integrāla psiholoģiska cilvēka darbību raksturojoša īpašība, kura atspoguļo viņa profesijas pārvaldīšanas līmeni un raksturu un nozīmē, ka cilvēks izpilda savus profesionālos pienākumus augstā līmenī.*

V. Janks (Jank) un H. Meijers (Meyer) (2002, 98) atzīmē, ka *kopš pagājušā gadsimta divdesmitajiem gadiem Vācijā ir attīstījušās daudzas didaktiskās teorijas un modeļi.*

Atsauces tekstā uz izmantotiem **likumiem un citiem normatīvajiem dokumentiem** veido pēc pirmā elementa un datējuma metodes, t.i., atsaucē norāda pirmos **trīs** vārdus un izdošanas gadu. Ja vairākiem dokumentiem pirmie divi vārdi un gadi sakrīt, tad aiz gada uzrāda mazo latīņu alfabēta burtu (a, b, c utt.), kas pievienots avota norādei arī izmantotās literatūras sarakstā.

Piemērs

Teksts (Aizsargjoslu likums, 1997).

Teksts (Vides aizsardzības likums, 2006).

Teksts (Noteikumi par ūdens ..., 2001).

Teksts (Padomes regula (EK) Nr. 1083/2006, 2006).

Izmantotā literatūra

1. Aizsargjoslu likums (1997): LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 56/57, 25. februārī, 1.-3. Lpp.

2. *Vides aizsardzības likums* (2006): LR likums [tiešsaiste] [skatīts 2011. g. 25. maijā]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=147917&from=off>.

3. *Noteikumi par ūdens un augšnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā*

piesārņojuma ar nitrātiem (2001): Ministru kabineta 2001. gada 18. decembra noteikumi Nr. 531 [tiešsaiste] [skatīts 2009. g. 25. maijā]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=56960>.

4. *Padomes regula (EK) Nr. 1083/2006 (2006. gada 11. jūlijs), ar kuru paredz vispārīgus noteikumus par Eiropas reģionālo attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu un atceļ regulu (EK) Nr. 1260/1999* [tiešsaiste] [skatīts 2011. g. 28. nov.]. Pieejams: http://www.esfondi.lv/upload/05-saistosie_dokumenti/es_regulas/2006-07-11_regula_1083_2006_LV.pdf.

Atsauces tekstā uz **elektroniskiem resursiem**. Ja citējamais darbs nav pieejams drukātā veidā, bet tas ir pieejams elektroniski (internetresurss vai CD), to var citēt tāpat kā drukātu materiālu.

Piemērs

Teksts (Paršova, 2009).

Izmantotā literatūra

Paršova V. (2009) *Nekustamā īpašuma formēšana* [elektroniskais resurss]: mācību grāmata. Jelgava: LLU. 288 lpp. CD.

Atsauces tekstā uz *interneta resursiem*

Piemērs

Teksts (Libkovska, 2007).

Teksts (Kadastrālā vērtēšana, [b.g.]

Izmantotā literatūra

1. Libkovska U. (2007) *Profesionālās izglītības attīstības tendences mūsdienu ekonomiskajos apstākļos* [tiešsaiste] [skatīts 2012. g. 8. febr.]. Pieejams: www.dukonference.lv/raksti_pdf/Libkovska+.pdf.
2. *Kadastrālā vērtēšana* [tiešsaiste]: VZD [skatīts 2012. g. 12. febr.]. Pieejams: <http://www.vzd.gov.lv/darbibas-jomas/kadastrala-vertesana>.

!!! Ja bakalaura darba autors veicis pētījumu pats (oriģinālu pētījumu), piemēram, respondentu aptauju, uzņēmuma SVID analīzi, tad apkopotos rezultātus atspoguļojot tabulās vai attēlos kā avotu norāda: *autora pētījums, autora veidots, autora aprēķini* u.c.

4.7. Literatūras un informācijas avotu saraksta noformēšana

Darbi literatūras sarakstā tiek kārtoti alfabētiskā secībā – vispirms latīņu alfabētā un tad kirilicā (krievu valoda), – vadoties pēc darba autora uzvārdiem vai darbu nosaukumiem. Viena autora dažādus darbus uzskaita alfabētiskajā secībā pēc darba nosaukuma. Materiāli, kas ir iegūti no *Interneta*, tiek iekļauti sarakstā līdzvērtīgi kā zinātniskie raksti.

Monogrāfijas

Pieraksta secība: Autora uzvārds, iniciālis (gads) *Monogrāfijas nosaukums*: citas nosaukumziņas. Pakārtotā atbildība. Izdošanas vieta: izdevējs. Apjoms.

!!! *Citas nosaukumziņas var būt šādas:* zinātnisko rakstu krājums, starptautisko konferenču materiāli, mācību līdzeklis, mācību grāmata u.c.

Ja tiek citēta (aprakstīta) ***visa grāmata***, tad pirms lpp. skaita liek **punktu**.

Pamatdarba nosaukums tiek **izcelts** kursīvā *Italic*

Piemērs

1 autora darbs

Zvejnieks A. (1998) *Nodokļi un nodevas*: mācību grāmata. Rīgas Tehniskā universitāte. Inženierekonomikas fakultāte, 2.izd., pārstr. Rīga: RTU. 412 lpp.

2–3 autoru darbs

Ancāne S., Bondars A., Kļava J. (1998) *Talsu rajona lauku uzņēmēju problēmas*. Rīga: Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts. 129 lpp.

Grāmata vai rakstu krājums personas redakcijā

Zemes izmantošana un kadastrs Latvijā (2001). A. Boruka redakcijā. Rīga: LLU, Skrīveru zinātnes centrs, LR VZD. 408 lpp.

Izdevumu sastāvdaļa (**nodala grāmatā, monogrāfijā, publikācija no konferences materiāliem, rakstu krājumiem**)

Pieraksta secība: Autora uzvārds, iniciālis (gads) Nosaukums (sastāvdaļai): citas nosaukumziņas. **No:** Galvenā atbildība (autors). *Nosaukums* (pamatdokumentam): citas nosaukumziņas. Izdošanas vieta: izdevējs, atrašanās vieta avotā.

!!! Ja tiek izmantota *daļa no grāmatas*, tad pirms lpp. skaita liek **komatu**.

Monogrāfiskā izdevuma sastāvdaļu no pamatdokumenta (monogrāfijas, konferences materiāla) atdala ar prievārdu „**No:**” vai tā ekvivalentiem (**In:**, **В кн:**).

Pamatdarba nosaukums **tiek izcelts** kursīvā *Italic*.

Piemērs

1. Mouls Dž. (2003) Kultūru sadursme. **No:** Mouls Dž. *Biznesa kultūra un etiķete Eiropas valstīs*. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 46.-48. lpp.
2. Paršova V. (2001) Valsts kadastra realizācija Latvijā. **No:** *Zemes izmantošana un kadastrs Latvijā*. A. Boruka red. Rīga: LLU Skrīveru zinātnes centrs, LR Valsts Zemes dienests, 313.-365. lpp.
3. Asejeva A., Kopiks N., Viesturs D. (2008) Application of Economic-Mathematical Simulation for the Choice of the Technical Support of Technologies of Agricultural Crops. **In:** *Economic Science for Rural Development*: proceedings of the international scientific conference, No. 16. Jelgava: LLU, pp. 14-19.
4. Feather J. (1998) Introduction. **In:** *The Information Society: a study continuity and change*. London, pp. 11.

Seriālizdevumu sastāvdaļa (rakstu krājums, žurnāls, avīze). Raksts no periodiska izdevuma.

Pieraksta secība: Autora uzvārds, iniciālis (gads) Nosaukums (sastāvdaļai): citas nosaukumziņas. *Nosaukums* (pamatdokumentam): citas nosaukumziņas, laidiena apzīmējums, datējums, atrašanās vieta avotā.

!!! Seriālizdevumu sastāvdaļu bibliogrāfiskajās norādēs sastāvdaļas un pamatdokumenta atdalīšanai prievārdu „No” vai tā ekvivalentus (**In:**, **В кн:**) **nelieto**.

Piemērs

Publikācija žurnālā vai avīzē

1. Riekstiņa A. (1998) Kūts gatava dažu dienu laikā: par fibrolīta plātņu pielietojumu. *Latvijas Lopkopis un Piensaimnieks*, Nr. 8, 34.-36. lpp.
2. Dzintars R. (2009) Bezdarba laika iespējas. *Latvijas Avīze*, Nr. 260, 7. oktobris, 16. lpp.

Elektroniskie resursi

Pieraksta secība: *Nosaukums* [vides vai materiāla apzīmējums]: citas nosaukumziņas. Izdevums. Izdošanas vieta: Izdevējs, izdošanas datējums. Apjoms. Pārskatīšanas datējums [resursa skatīšanas datējums]. Pieeja.

!!! Izdevums. Izdošanas vieta: Izdevējs, izdošanas datējums. Apjoms. – šo informāciju norāda tikai tad, ja tā ir pieejama.

[...] – kvadrātiekvavas lieto gadījumos, kad autors vēlas pie bibliogrāfiskā izklāsta pievienot savu komentāru, ielikt ko tādu, kas nav ņemts no paša avota. Piemēram, **[b.g.]** nozīmē, ka avotam nav norādīts izdošanas gads. **[tiešsaiste]** nozīmē, ka materiāls ir apskatīts interneta *online* vidē, nevis drukātā formātā.

Piemērs

1. Bērziņa M. (2008) *Zemes reforma* [tiešsaiste]: Latvijas Vēstnesis, Nr. 38, 26. sept. [skatīts 2009. g. 05. okt.]. Pieejams: <http://www.vestnesis.lv/pzni/index.php?menu=doc&id=181515>.
2. *Bibliotēka „gaismas pilī” vai internetā?* [b.g.] [tiešsaiste] [skatīts 2012. g. 22. janv.]. Pieejams: <http://www.dtnet.lv/raksti/LV/DP/200101/01011501.stm>.
3. Pumain D. (2004) *Central Places Theory* [tiešsaiste] [skatīts 2011. g. 11. maijā]. Pieejams: http://www.hypergeo.eu/article.php3?id_article=188.

Likumi

Pieraksta secība: Likuma nosaukums (gads): (valsts nosaukums) likums. Avota nosaukums, kur publicēts, avota apraksts, datējums, atrašanās vieta avotā.

Piemērs

1. Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām (1993): LR likums. *Ziņotājs*, Nr. 12, 1. aprīlī, 801.-811. lpp.
2. Aizsargjoslu likums (1997): LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 56/57, 25. februārī, 1.- 3. lpp.
3. Patērētāja tiesību aizsardzības likums (1997): LR likums. **No**: *LR Normatīvie dokumenti*: Tirdzniecība. Rīga: Lietišķās informācijas dienests, PT-1-3-PT-1-3-21.
4. *Vides aizsardzības likums* (2006): LR likums [tiešsaiste] [skatīts 2012. g. 10. janv.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=147917&from=off>.

Normatīvie akti

Pieraksta secība: *Normatīvā akta nosaukums* (gads): normatīvā akta veids un izdošanas datums. Avota nosaukums, kur publicēts, avota apraksts, datums, atrašanās vieta avotā.

Piemērs

1. *Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem* (2001): MK 2001. gada 18. decembra noteikumi Nr. 531 [tiešsaiste] [skatīts 2011. gada 25. maijā]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=56960>
2. Par pamatnostādņēm „Veselīgs uzturs (2003.-2013.)” (2003): MK rīkojums Nr. 556. *Latvijas Vēstnesis*, 5. septembris, 8.-10. lpp.

PIELIKUMI

**LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN SABIEDRĪBAS ATTĪSTĪBAS FAKULTĀTE
..... INSTITŪTS**

(Ekonomikas un reģionālās attīstības / Uzņēmējdarbības un vadībzinātnes / Finanšu un grāmatvedības/Sociālo un humanitāro zinātņu)

JĀNIS OZOLS

(Vārds, Uzvārds)

**SIA „NNN” DARBĪBAS IZVĒRTĒJUMS UN
ATTĪSTĪBAS PERSPEKTĪVAS**

(Darba nosaukums)

Darbs profesionālā bakalaura grāda sabiedrības vadībā iegūšanai

Darba autors

(paraksts)

Jānis Ozols, matr. Nr.

(vārds, uzvārds, matr. Nr.)

Darba vadītājs

(paraksts)

prof. Dr.oec. Andris Bērziņš

(amats, zin. grāds, vārds, uzvārds)

Institūta direktore

(paraksts)

prof. Dr.hist. Ieva Kalniņa

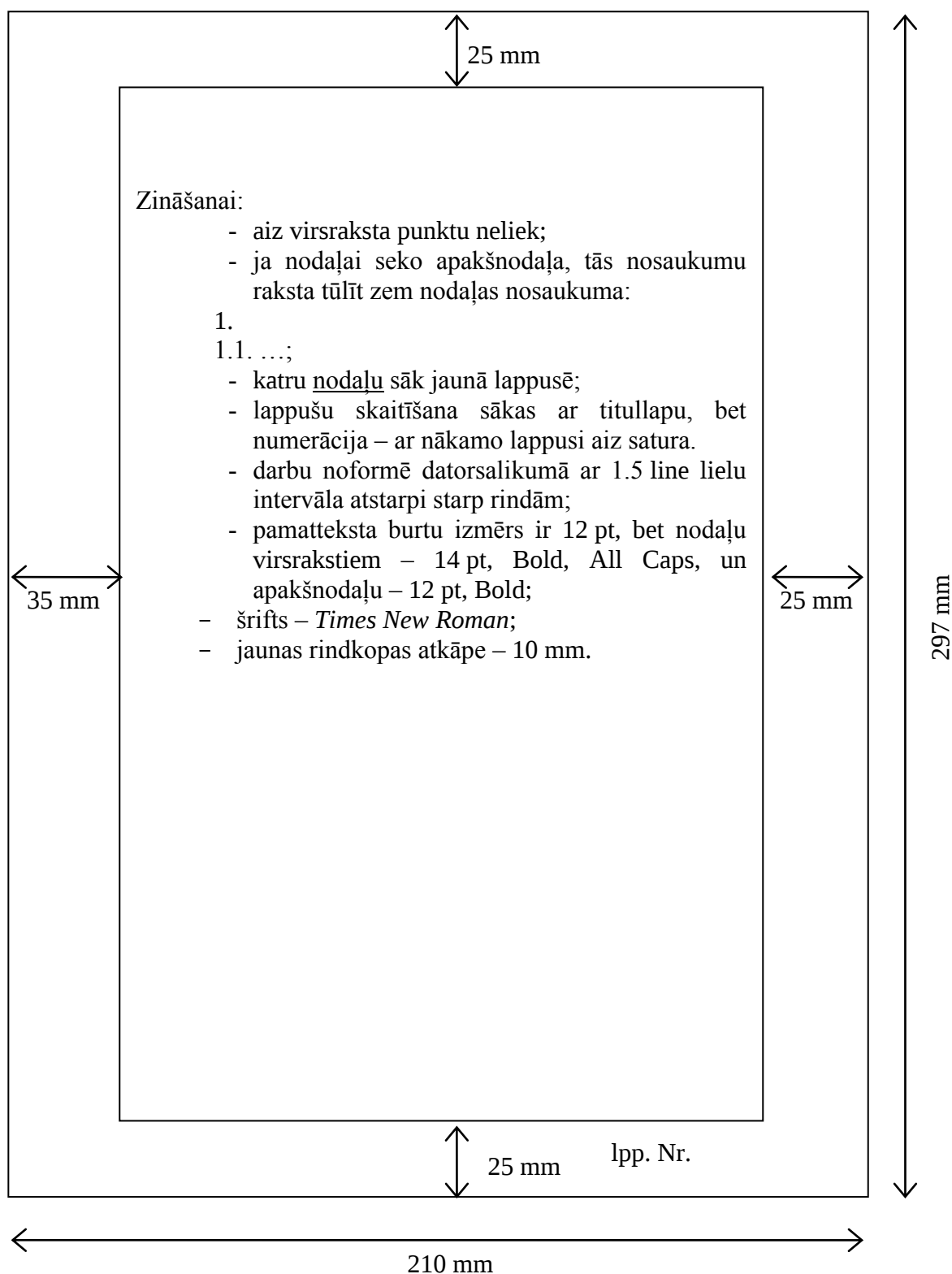
(amats, zin. grāds, vārds, uzvārds)

Jelgava 20__

(gads)

SATURS

TABULU SARAKSTS	(lpp. nr.)
ATTĒĻU SARAKSTS	(lpp. nr.)
DARBĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI UN SIMBOLI	(lpp. nr.)
IEVADS	(lpp. nr.)
1. (nodaļas nosaukums)	(lpp. nr.)
1.1. (apakšnodaļas nosaukums)	(lpp. nr.)
1.2. (apakšnodaļas nosaukums)	(lpp. nr.)
2. (nodaļas nosaukums)	(lpp. nr.)
2.1. (apakšnodaļas nosaukums)	(lpp. nr.)
2.2. (apakšnodaļas nosaukums)	(lpp. nr.)
2.3. (apakšnodaļas nosaukums)	(lpp. nr.)
3. (nodaļas nosaukums)	(lpp. nr.)
3.1. (apakšnodaļas nosaukums)	(lpp. nr.)
3.2. (apakšnodaļas nosaukums)	(lpp. nr.)
SECINĀJUMI	(lpp. nr.)
PRIEKŠLIKUMI	(lpp. nr.)
IZMANTOTĀ LITERATŪRA	(lpp. nr.)
GALVOJUMS	(lpp. nr.)
PIELIKUMI	(lpp. nr.)

GALVOJUMS

Jelgava

(datums)

Ar šo es, _____ (vārds, uzvārds), galvoju, ka bakalaura darbs ir izpildīts patstāvīgi.

No svešiem avotiem ņemtie dati un definējumi ir uzrādīti darbā.

Darbs nav publicēts un pirmo reizi tiek iesniegts aizstāvēšanai Valsts eksāmenu komisijā.

Studiju noslēguma darba elektroniskā versija LLU IS atbilst oriģinālam.

Personiskais paraksts

VALSTS PĀRBAUDĪJUMU KOMISIJAS LĒMUMS

BAKALaura DARBS AIZSTĀVĒTS VALSTS EKSĀMENU KOMISIJAS SĒDĒ

_____. GADA _____

AR ATZĪMI _____

PROTOKOLA NR. _____

VPK SEKRETĀRS _____

LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN SABIEDRĪBAS ATTĪSTĪBAS FAKULTĀTE

Bakalaura studiju programma

BAKALAURA DARBA RECENZIJA
bakalaura grāda iegūšanai
Jelgavā

Darba autors (-e):

Darba temats:

Darba apjoms lpp., tabulu skaits , attēlu skaits , pielikumu skaits , izmantoto avotu skaits , tai skaitā svešvalodās .

Prasību sasniegšanas līmenis: nepietiekams (N) zems (Z) vidējs (V) augsts (A)

Darba struktūra	Vērtēšanas kritēriji	N	Z	V	A
Anotācija	Bakalaura darba autora veiktā pētījuma rezultātu atspoguļojums	☐	☐	☐	☐
	Anotācijas struktūras atbilstība metodiskajām prasībām	☐	☐	☐	☐
Ievads	Pētījuma aktualitātes un problēmas pamatojums	☐	☐	☐	☐
	Pētījuma objekta formulējums	☐	☐	☐	☐
	Pētījuma priekšmeta formulējums	☐	☐	☐	☐
	Pētījuma robežas, tai skaitā pētījuma periods, pietiekami pamatots	☐	☐	☐	☐
	Darba mērķis skaidri formulēts un pakārtots darba tēmai	☐	☐	☐	☐
	Darba uzdevumi skaidri formulēti un pakārtoti darba mērķim un atspoguļo tā sasniegšanas gaitu	☐	☐	☐	☐
Teorētiskā daļa	Skaidra un loģiska teorētiskās daļas struktūra	☐	☐	☐	☐
	Veidota teorētiskā diskusija, izmantojot dažādu autoru izvirzītās teorijas un faktu materiālu atbilstoši izvēlētajam darba tematam	☐	☐	☐	☐
	Pietiekama izmantotās literatūras un citu informācijas avotu bāze, tai skaitā svešvalodā (-ās)	☐	☐	☐	☐
	Darba izstrādē izmantoti zinātnisko pētījumu rezultāti un publikācijas	☐	☐	☐	☐
	Temata tiesisko aspektu izklāsts loģisks un pietiekami pamatots	☐	☐	☐	☐
Empīriskā daļa	Skaidra un loģiska empīriskās daļas struktūra	☐	☐	☐	☐
	Empīriskā daļa veidota, pamatojoties uz teorētiskajā daļā aprobēto informāciju	☐	☐	☐	☐
	Sniegts pētījuma problēmas praktisks izvērtējums	☐	☐	☐	☐

	Korekts un pietiekami plašs pētījuma metožu pielietojums	☐	☐	☐	☐
	Loģiska un skaidra pētījuma rezultātu interpretācija un novērtējums	☐	☐	☐	☐
Secinājumi un priekšlikumi	Secinājumi ir saistīti ar darba mērķi un uzdevumiem	☐	☐	☐	☐
	Secinājumi atspoguļo svarīgākās atziņas, kas izriet no bakalaura darbā veiktajiem pētījumiem	☐	☐	☐	☐
	Priekšlikumi izriet no darbā veiktās analīzes, pētījumiem un izdarītajiem secinājumiem	☐	☐	☐	☐
	Priekšlikumi ir pamatoti, konkrēti, adresēti noteiktam izpildītājam un ir realizējami praksē	☐	☐	☐	☐

Kopējais slēdziens par darba atbilstību prasībām

Prasības	Vērtēšanas kritēriji	N	Z	V	A
Darba tehniskā izpildījuma kvalitāte	Literatūras saraksts noformēts atbilstoši metodisko norādījumu prasībām	☐	☐	☐	☐
	Atsauces uz literatūras un datu avotiem ir pietiekamas	☐	☐	☐	☐
	Darbs noformēts atbilstoši metodisko norādījumu prasībām	☐	☐	☐	☐
Pētnieciskā kvalitāte	Skaidrs satura izklāsts un darba atbilstība bakalaura darba tematam	☐	☐	☐	☐
	Darba gaitā sasniegts tā mērķis un realizēti izvirzītie uzdevumi	☐	☐	☐	☐
	Izmantoto informācijas avotu pietiekamība un atbilstība darba mērķim un uzdevumiem	☐	☐	☐	☐
	Literatūras un informācijas avotu skaits svešvalodā (-ās) ir pietiekams un tie paaugstina darba kvalitāti	☐	☐	☐	☐
	Darba mērķim atbilstoši izvēlētas un korekti pielietotas pētījuma metodes	☐	☐	☐	☐
Vizuālā un literārā kvalitāte	Teksta izklāsts un rezultāti ir noformēti vizuāli viegli uztveramā veidā (tabulās, attēlos)	☐	☐	☐	☐
	Korekts terminoloģijas lietojums, atbilstoša akadēmiskā valoda	☐	☐	☐	☐
	Gramatiski un stilistiski pareizi veidots teksts	☐	☐	☐	☐

Darba galvenās vērtības (ja nepieciešams):

Darba būtiskākie trūkumi un nepilnības (ja nepieciešams):

Jautājumi bakalaura darba autoram:

Darba kopējais vērtējums:

Bakalaura darbs izvirzītajām prasībām, autoram (-ei) piešķirt

Darba recenzents (-e):

(zinātniskais vai akadēmiskais grāds, vārds, uzvārds)

(darba vieta un amats)

20 . gada .

(paraksts)

LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN SABIEDRĪBAS ATTĪSTĪBAS FAKULTĀTE

Bakalaura studiju programma

Bakalaura darba recenzenta vērtējums

Darba autors(-e):

Darba temats:

Vērtējums:

Darba recenzents (-e):

(zinātniskais vai akadēmiskais grāds, vārds, uzvārds)

(darba vieta un amats)

20 .gada .

(paraksts)

TABULU SARAKSTS

Tabulas numurs	Tabulas nosaukums	Lpp.
3.1.	SIA „Saule” sniegto pakalpojumu struktūra 2009.-2013. gadā, %	11
3.2.	Tirgus formu klasifikācija pēc dalībnieku skaita	12
3.3.	Peļņas vai zaudējumu analīzes secība	12
3.4.	Ekonomiski aktīvo vienību skaits un īpatsvars sadalījumā pa lieluma grupām Latvijā 2009. - 2012. gadā	12

ATTĒLU SARAKSTS

Attēla numurs	Attēla nosaukums	Lpp.
3.1.	Mājsaimniecību patēriņa izdevumu struktūra Latvijā 2009.-2012. gadā, %	14
3.2.	Nodarbināto īpatsvara izmaiņas ceturkšņu griezumā izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē Latvijā 2009.-2012. gadā, %	15
3.3.	Nefinanšu investīciju struktūra pa darbības veidiem Latvijā 2012. gadā, %	15
3.4.	Veterināro zāļu realizāciju raksturojošie rādītāji Latvijā 2007. - 2012. gadā	16
3.5.	Uzņēmuma peļņas potenciāla un riska mijiedarbība dažādu faktoru ietekmē	16
3.6.	Eiropas Savienības normatīvo aktu sistēma	17
3.7.	Īpaši atbalstāmās teritorijas Latvijā 2011.-2012. gadā	17

